

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра фінансів

На правах рукопису

ЛЕВАН ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
СТАЩУК ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4
засідання кафедри фінансів
від 14.11.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Стащук О.В.

ЛУЦЬК – 2025

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра фінансів

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Освітньо-професійна програма Фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

проф. Олена СТАЩУК

«17» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ

Левану Дмитру Миколайовичу

1. Тема роботи Управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання
Керівник роботи Стащук Олена Володимирівна, д.е.н., професор
2. Строк подання студентом роботи 28.11.2025 р.
3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи. *Метою даної роботи є систематизація теоретико-методичних аспектів управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання та формулювання практичних практичних рекомендацій щодо підвищення рівня їх фінансової безпеки в сучасних умовах господарювання. У роботі було визначено та виконано такі завдання: визначити сутність фінансової безпеки суб'єктів господарювання та встановити її місце у системі економічної безпеки; описати методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання; дослідити механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання та визначити його складові; надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання; проаналізувати фінансовий стан суб'єкта господарювання; провести оцінку рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання з використанням інтегрального підходу; здійснити оптимізацію структури капіталу суб'єкта господарювання з як інструмента підвищення рівня його фінансової безпеки; сформулювати напрями управління фінансовою рентабельністю суб'єкта господарювання задля підвищення рівня його фінансової безпеки.*
4. Дата видачі завдання 17.09.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Леван Д. М. Управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

В роботі досліджено теоретико-методичні аспекти управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Встановлено, що фінансова безпека є невід'ємною складовою ефективного функціонування підприємницьких структур. У роботі визначено сутність фінансової безпеки суб'єктів господарювання та визначено її місце у системі економічної безпеки; описано методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання; досліджено механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання та визначити його складові. Автором запропоновано власний підхід до трактування сутності поняття «фінансова безпека суб'єктів господарювання». На основі розгляду наукової думки із досліджуваної проблематики показано роль фінансової безпеки суб'єктів господарювання у економічній безпеці та у перспективах функціонування суб'єкта господарювання.

Практична складова роботи ґрунтувалася на оцінюванні рівня фінансової безпеки діючого суб'єкта господарювання. На основі фінансової звітності 2022 – 2024 років автором надано загальну характеристику фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання; проаналізовано фінансовий стан суб'єкта господарювання; проведено оцінку рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання з використанням інтегрального підходу. З метою формулювання пропозицій із підвищення рівня фінансової безпеки на підприємстві здійснено оптимізацію структури капіталу суб'єкта господарювання з як інструмента підвищення рівня його фінансової безпеки; визначено напрями управління фінансовою рентабельністю суб'єкта господарювання задля підвищення рівня його фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, суб'єкти господарювання, оптимізація структури капіталу, методи аналізу, фінансова рентабельність.

SUMMARY

Levan D. M. Financial security management of business entities.

The paper examines theoretical and methodological aspects of financial security management for business entities. It has been established that financial security is an integral part of the effective functioning of business structures. The paper defines the essence of financial security of business entities and determines its place in the system of economic security; describes methodological approaches to assessing the level of financial security of business entities; studies the mechanism of managing financial security of business entities and determines its components. The author proposes his own approach to interpreting the essence of the concept of “financial security of business entities.” Based on a review of scientific opinion on the subject under study, the role of financial security of business entities in economic security and in the prospects for the functioning of a business entity is shown.

The practical part of the work was based on assessing the level of financial security of the operating entity. Based on the financial statements for 2022–2024, the author provided a general description of the financial and economic activities of the business entity; analyzed the financial condition of the business entity; and assessed the level of financial security of the business entity using an integrated approach. In order to formulate proposals for improving the level of financial security at the enterprise, the capital structure of the business entity was optimized as a tool for improving its financial security; directions for managing the financial profitability of the business entity were determined in order to improve its financial security.

Keywords: financial security, financial security management, business entities, capital structure optimization, analysis methods, financial profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	5
1.1.Сутність фінансової безпеки суб'єктів господарювання та її місце в системі економічної безпеки.....	5
1.2.Методика оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання.....	12
1.3.Механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.....	18
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА АНАЛІЗУ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	24
2.1.Організаційно-економічна характеристика діяльності суб'єкта господарювання.....	24
2.2. Аналіз показників фінансового стану суб'єкта господарювання як індикатора рівня його фінансової безпеки.....	29
2.3. Інтегральна оцінка стану фінансової безпеки суб'єкта господарювання.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	43
3.1.Управління структурою капіталу суб'єктів господарювання як інструмента підвищення рівня їх фінансової безпеки.....	43
3.2.Підвищення рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання на основі управління його фінансовою рентабельністю.....	48
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах воєнного стану успішний розвиток та функціонування будь – якого суб’єкта підприємницької діяльності в значній мірі залежить від системи фінансової безпеки підприємства. Нагальна потреба у вивченні та розвитку питання фінансової безпеки підприємства виникла не лише з переходом України до ринкової економіки, а й з появою нових ризиків та загроз для функціонування суб’єктів господарювання, зокрема пандемії коронавірусу та повномасштабного вторгнення росії в Україну. Наукові дослідження свідчать, що всі вітчизняні суб’єкти господарювання вимагають обґрунтованої та виваженої методики оцінки й управління фінансовою безпекою підприємства. Це спричинене невисоким рівнем конкуренції, необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного механізму управління суб’єктів господарювання до нових умов та ризиків їх фінансової діяльності. Усе вище зазначене актуалізує обрану тематику дослідження.

Проблематика фінансової безпеки суб’єктів господарювання відображена у працях багатьох науковці та практиків, зокрема таких, як: Азаренкова Г. М., Барановський О. І. Бланк І. О., Брігхем Ю., Дж.К. Ван Хорн, Варналій З. С. Коллас Д., Коць Д. В., Лігоненко Л.О., Монтгомері С., Рішар Ж., Сігел Д.Г., Стащук О., В., Холт Р.Н., Яструбецька Л. С. та ін.

Мета роботи є систематизація теоретико-методичних аспектів управління фінансовою безпекою суб’єктів господарювання та формулювання практичних рекомендацій щодо підвищення рівня їх фінансової безпеки в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення поставленої мети сформульовано та виконано такі завдання:

- визначити сутність фінансової безпеки суб'єктів господарювання та встановити її місце у системі економічної безпеки;
- описати методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання;
- дослідити механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання та визначити його складові;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання;
- проаналізувати фінансовий стан суб'єкта господарювання як основи для забезпечення його фінансової безпеки;
- провести оцінку рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання з використанням інтегрального підходу;
- здійснити оптимізацію структури капіталу суб'єкта господарювання з як інструмента підвищення рівня його фінансової безпеки;
- сформулювати напрями управління фінансовою рентабельністю суб'єкта господарювання задля підвищення рівня його фінансової безпеки.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні підходи до управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

Матеріалами дослідження є законодавчі акти України, підручники, навчальні посібники, нормативно-правові акти, матеріали науково-практичних конференцій, інформація, отримана з мережі Інтернет, монографії та наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, фінансова звітність суб'єкта господарювання.

У процесі дослідження використано такі методи, як: аналізу та синтезу, системного підходу, узагальнення, методи абстрагування, індукції та дедукції; описовий метод, табличний, графічний, порівняння, групування та узагальнення; системний підхід, факторний аналіз та метод аналогій.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до трактування сутності поняття «фінансова безпека суб'єктів господарювання». На основі розгляду наукової думки із досліджуваної проблематики показано роль фінансової безпеки суб'єктів господарювання у економічній безпеці та у перспективах функціонування суб'єкта господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у випускній кваліфікаційній роботі теоретичні узагальнення та висновки, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для удосконалення освітніх компонентів «Фінансова безпека суб'єктів господарювання», «Фінанси суб'єктів господарювання».

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були обговорені та отримали схвальні відгуки на Міжнародній науково-практичній конференції «Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи» (м. Луцьк, 2025).

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність фінансової безпеки підприємства та її місце в системі економічної безпеки

У сучасних високодинамічних умовах господарювання все більшої актуальності набуває проблематика безпекоорієнтованого розвитку суб'єктів господарювання. Тому питання забезпечення як фінансової безпеки держави, так і суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм та форм власності є надзвичайно своєчасним. Питання забезпечення фінансової безпеки є системними, оскільки стосуються і пов'язують окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо.

Фінансова безпека є однією з базових потреб кожного економічного агента – від окремого громадянина до фінансової системи загалом. Фінансова безпека в широкому розумінні відображає той стан, коли відповідний економічний агент має відчуття захисту своїх фінансових інтересів та формує передумови для стійкого довготривалого функціонування такого суб'єкта [5].

Предметом даної роботи є саме фінансова безпека підприємства, на якій і буде зосереджена увага. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва є складовою частиною їх економічної безпеки, тому спочатку визначимо сутність економічної безпеки та проаналізуємо місце, значення і необхідність виділення в її складі фінансової безпеки.

Під економічною безпекою розуміється якісна характеристика економічної системи, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови працездатності системи, розвиток у рамках цілей, поставлених перед системою, а у випадках виникнення різних погроз (зовнішніх і внутрішніх) система в стані протистояти ним і відновлювати свою працездатність

Економічна безпека має кілька рівнів: міжнародна безпека (глобальна, регіональна); національна безпека (державна, галузі, регіону, суспільства); приватна: підприємства, господарства або особистості [22].

Важливе місце в системі економічної безпеки країни займає економічна безпека суб'єктів підприємництва, тому що вони є первинним елементом, який забезпечує життєві потреби населення й ресурси для його розвитку. Науковці розрізняють сім функціональних складових економічної безпеки підприємства: фінансова, інтелектуальна та кадрова складові, техніко-технологічна складова, політико-правова, екологічна, інформаційна і силова складові (рис.1.1). Домінуючою та визначальною складовою економічної безпеки підприємства, забезпеченню якої повинна приділятися особлива увага є фінансова складова.

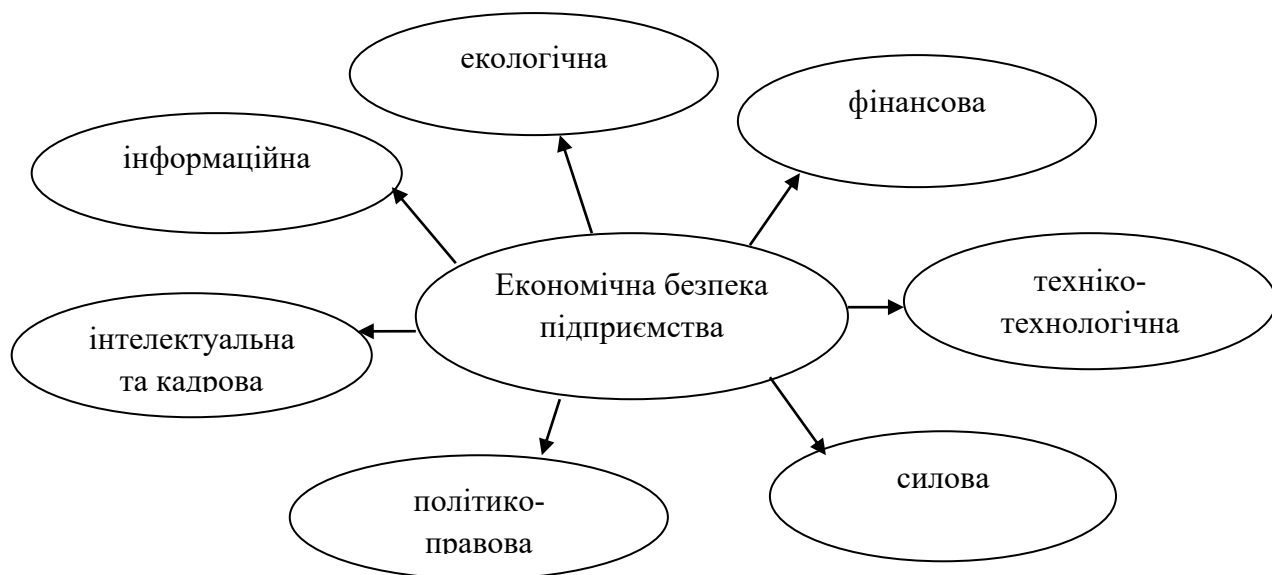

Рис. 1.1. Функціональні складові економічної безпеки підприємства.

Фінансова складова економічної безпеки підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, що виражається в максимізації прибутку та підвищенні рентабельності діяльності підприємства, якості використаних основних і оборотних активів, структури капіталу [49].

Розглянемо основні підходи до розуміння сутності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Більшість учених дотримуються лінії, яка базується

на визначенні фінансової безпеки держави, тільки екстраполюють її на мікрорівень. У широкому розумінні фінансову безпеку суб'єкта підприємництва представляють як певний механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи господарського суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

Так, у роботах І. А. Бланка фінансова безпека підприємства розглядається як кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних погроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в поточному й перспективному періоді [49].

Рожко О. та Нестеров Є. у результаті проведених досліджень прийшли до висновку, що фінансова безпека підприємства відображає такий стан фінансової системи, що забезпечує фінансову рівновагу та ефективно протидіє існуючим фінансовим загрозам, сприяє виконанню поставлених завдань та реалізації стратегії його розвитку [5].

Дещо іншого підходу до трактування дефініції «фінансова безпека» дотримується Стащук О. В., звертаючи увагу на окремий тип корпоративних підприємств – акціонерні товариства. Специфіка таких суб'єктів господарювання полягає у тому, що ця організаційно-правова форма пов'язана із специфічними ризиками, зокрема такими, як емісія цінних паперів, корпоративне управління, дивідендна політика. Так, вчена вважає, що під фінансовою безпекою акціонерних товариств варто розуміти таку систему, що забезпечує найбільш ефективне формування та використання фінансових ресурсів акціонерних товариств, формує дієвий механізм ідентифікації та нівелювання негативного впливу ендогенних та екзогенних загроз, а також

сприяє виявленню та примноженню домінант фінансово-господарської діяльності корпоративних структур з метою максимізації їх ринкової вартості та підвищення інвестиційної привабливості [15].

Такі науковці, як І. Пасінович та В. Гутак зазначають, що фінансова безпека підприємства забезпечується за умови, якщо усі показники оцінювання його фінансового стану знаходяться у межах рекомендованих значень, що забезпечує фінансову стійкість, виконання фінансових зобов'язань та підвищує рентабельність діяльності суб'єкта господарювання [50].

Схожого підходу дотримується Коць Д. В. та стверджує, що фінансова безпека підприємства повинна забезпечити формування та підтримання рівноваги його фінансової діяльності у поточному та майбутніх періодах з урахуванням факторів динамічного соціально-економічного середовища [29].

О. Марченко стверджує, що фінансова безпека підприємства полягає у захищеності фінансових інтересів та потенціалу його розвитку від ризиків і загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, що спрямовано на забезпечення фінансової стабільності та оптимального рівня фінансування бізнес-процесів у коротко- та довгостроковій перспективі [4].

Аналіз наукових праць, присвячених проблематиці фінансової безпеки суб'єктів господарювання показав, що вона визначається наступними факторами: рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами; стабільністю і стійкістю фінансового стану підприємства; збалансованістю фінансових потоків і розрахункових відносин; ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; рівнем контролю за внутрішніми і зовнішніми ризиками.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання покликана виконувати такі завдання: виявлення ризиків і загроз; визначення індикаторів фінансової безпеки суб'єктів господарювання; впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки; формування оптимального обсягу фінансових ресурсів, сформованих із внутрішніх і зовнішніх джерел; підтримка фінансової стійкості й платоспроможності суб'єкта

господарювання; мінімізація фінансових ризиків підприємства [9].

Спираючись на ключові характеристики фінансової безпеки та на основі критичного аналізу наукової літератури вважаємо, що фінансова безпека суб'єкта господарювання є інтегральним та динамічним станом, що досягається шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, мінімізації ризиків задля збереження вартості бізнесу та безперервності його фінансово-господарської діяльності та досягнення своїх стратегічних цілей.

Система фінансової безпеки підприємства – це комплекс організаційно - управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

З урахуванням напрямів та видів господарських операцій, що здійснює суб'єкт господарювання, вважаємо, що фінансову безпеку суб'єктів господарювання можна структурувати за такими елементами (рис. 1.1.)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	Грошова безпека	Забезпечує генерування стабільного та достатнього обсягу грошових потоків для фінансуванні інвестиційної діяльності, сформованих в тому числі з внутрішніх джерел
	Кредитна безпека	Забезпечує оптимальну структуру капіталу та мінімізацію ризиків неплатежів за фінансовими зобов'язаннями суб'єктів господарювання
	Інвестиційна безпека	Формування оптимального портфеля фінансових інвестицій з максимальною доходністю та мінімізованими ризиками
	Податкова безпека	Забезпечує оптимальне податкове навантаження суб'єктів господарювання, мінімізацію податкових ризиків з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства
	Валютно-розрахункова безпека	Ефективне управління ризиками, пов'язаними із зміною валютних курсів або умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності
	Ресурсна безпека	Ефективне використання та достатнє фінансове забезпечення відтворення основних засобів та нематеріальних активів суб'єктів господарювання

Рис. 1.1. Складові фінансової безпеки суб'єктів господарювання*.

*складено автором

Забезпечення фінансової безпеки підприємства вимагає створення на

підприємстві власної системи безпеки, яка повинна відповідати певним характеристикам (рис.1.2) :

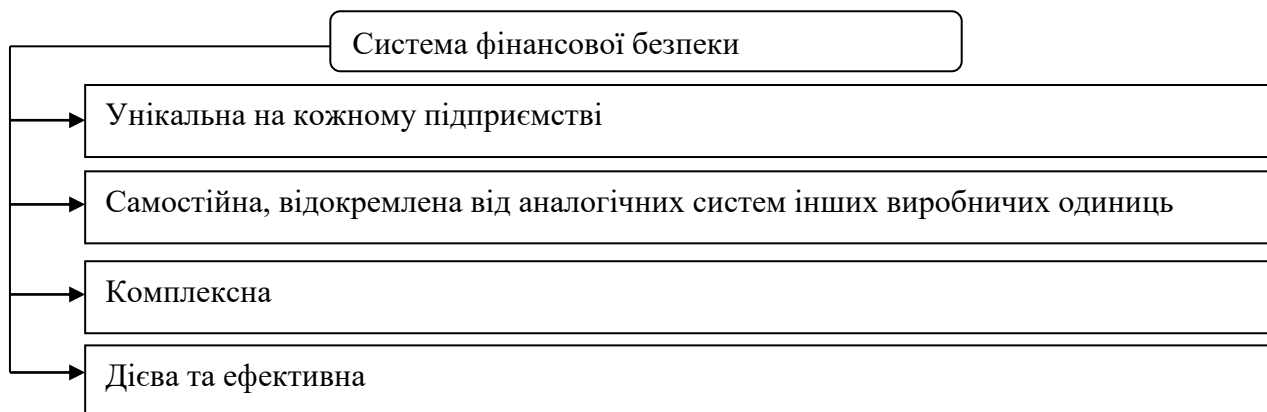

Рис. 1.2. Характеристика системи фінансової безпеки підприємства*.

*складено авторјм на основі [15; 17; 24; 26]

Система фінансової безпеки підприємства не може бути типовою для усіх суб'єктів господарювання, з огляду на такі особливості їх діяльності, як масштаб функціонування, вид економічної діяльності, форма власності, організаційно-правова форма господарювання. Система фінансової безпеки кожного суб'єкта господарювання повинна бути комплексною, самостійною, відокремленою від аналогічних систем інших підрозділів [28]. Створення системи безпеки підприємства та організація її успішного функціонування повинні ґрунтуватись на методологічних основах безпекоорієнтованого функціонування суб'єктів господарювання. підприємства за різними аспектами її фінансово-господарської діяльності.

В сучасному динамічному середовищі виникає безліч загроз, які впливають на фінансові інтереси суб'єктів господарювання як у поточному, так і в довгостроковому періоді та мають здатність негативно впливати на його фінансову стійкість, рентабельність, платоспроможність. Під загрозами науковці розуміють сукупність умов та чинників, що перешкоджають реалізації фінансових інтересів суб'єктів господарювання [43].

Загрози фінансовій безпеці суб'єктів господарювання знижують їх фінансовий потенціал, тому своєчасна їх ідентифікація дозволяє прийняти ефективне управлінське рішення щодо мінімізації їх негативного впливу на фінансово-господарську діяльність підприємств. Систематизація загроз свідчить про те, що найпоширенішою їх класифікаційною ознакою є джерело походження, за якою загрози фінансовій безпеці суб'єктів господарювання поділяють на зовнішні та внутрішні.

Загрози, що з'являються з зовнішнього середовища в першу чергу обумовлені об'єктивними процесами, та в своїй переважній більшості не підлягають уникненню. До них відносять: нестача фінансових ресурсів на кредитному ринку, посилення конкуренції, інфляція, зниження рівня заощадження та споживання населення, зміна податкового законодавства, політичні та воєнні ризики.

Внутрішні загрози виникають в результаті особливостей фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, підлягають нівелюванню. До таких загроз відносяться неефективна структура капіталу підприємства, висока вартість капіталу, неоптимальний рівень оподаткування, низький рівень диверсифікації діяльності, неефективна структура грошових потоків тощо.

Своєчасне виявлення і нейтралізація джерел зовнішньої та внутрішньої загроз безпеки є першочерговим завданням всіх суб'єктів економічної діяльності.

Таким чином, фінансова безпека суб'єктів господарювання є важливою складовою фінансової безпеки і представляє собою здатність підприємства здійснювати свою фінансово-господарську діяльність впродовж невизначеного періоду часу, забезпечуючи досягнення стратегічних завдань.

1.2.Методика оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

В системі управління фінансовою безпекою підприємства вагоме місце належить аналізуванню її рівня (стану). Система такого аналізу являє собою сукупність способів та прийомів, за допомогою яких обґрунтовуються та контролюються конкретні управлінські рішення у різних сферах фінансової безпеки підприємства та включає такі методи, як: метод техніко-економічних розрахунків; балансовий метод; економіко-статистичні методи; економіко-математичні методи; експертні методи; методи дисконтування вартості тощо.

Аналіз фінансової безпеки являє собою процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою визначення рівня захищеності його фінансових інтересів від існуючих загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, а також формування напрямів його підвищення.

Теорія фінансової науки у сфері фінансової безпеки суб'єктів господарювання напрацювала основні системи її аналізування, виокремивши такі, як: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів, інтегральний фінансовий аналіз. Деталізація таких методів відображена у Додатку А.

Розглянемо зміст кожного із видів аналізу фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Так, горизонтальний фінансовий аналіз передбачає дослідження показників фінансової безпеки суб'єктів господарювання у часовій інтерпретації та спрямований на їх порівняння за роками дослідження.

Вертикальний (або структурний) фінансовий аналіз використовується у процесі розрахунку питомої ваги окремого показника або статті у агрегованому показнику.

Порівняльний фінансовий аналіз ґрунтується на порівнянні значень окремих груп аналогічних показників між собою. У процесі використання цієї системи аналізу розраховуються розміри абсолютних і відносних відхилень порівнюваних показників. Зазвичай, порівняння проводять із середньогалузевими показниками, показниками підприємств-конкурентів,

плановими (нормативними) значеннями.

Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз) базується на обчисленні співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. У процесі використання цієї системи аналізу визначаються різні відносні показники, що характеризують окремі результати фінансової діяльності та рівень фінансового стану підприємства. Класично розраховують такі групи коефіцієнтів (показників), як: коефіцієнти фінансової стійкості підприємства; коефіцієнти платоспроможності (ліквідності) підприємства; коефіцієнти ділової активності; коефіцієнти рентабельності тощо.

Інтегральний фінансовий аналіз дозволяє отримати найбільш поглиблену (багатофакторну) оцінку умов формування окремих агрегованих фінансових показників. Виділяють такі системи інтегрального фінансового аналізу: Модель Дюпона, система СВОТ-аналізу фінансової діяльності, портфельний аналіз.

Розглянемо детальніше згадані моделі. Модель Дюпона призначена для оцінювання ефективності використання активів суб'єктів господарювання та передбачає розкладання показника коефіцієнта рентабельності активів на окремі фінансові коефіцієнти, що його формують. Схема проведення цього аналізу наведена у формулах (1.1) – (1.3).

В основі даної системи лежить «Модель Дюпона», у відповідності з якою коефіцієнт рентабельності активів підприємства являє собою добуток коефіцієнта рентабельності реалізації продукції на коефіцієнт оборотності активів.

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{А}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{Р}} + \frac{\text{Р}}{\text{А}}; \quad (1.1)$$

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{Р}} = \frac{\text{ВД}}{\text{Р}} + \frac{\text{ВВ}}{\text{Р}} + \frac{\text{Н}_\text{Д} + \text{Н}_\text{П}}{\text{Р}}; \quad (1.2)$$

$$\frac{P}{A} = \frac{P}{OA} + \frac{P}{BA}, \quad (1.3)$$

де: ЧП – сума чистого прибутку; Р – об'єм реалізації продукції; А – середня сума всіх активів; ВД – сума валового доходу; ВВ – сума витрат; Н_д – сума податків, що сплачується за рахунок доходу; Н_п – сума податків, що сплачується за рахунок прибутку; ОА – середня сума оборотних активів; ВА – середня сума поза оборотних активів.

Теорія та практика фінансового менеджменту налічує достатньо велику кількість методів, які використовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Аналізу спеціальної наукової літератури дозволяє виокремити такі види методик визначення рівня фінансової безпеки (рис. 1.2):

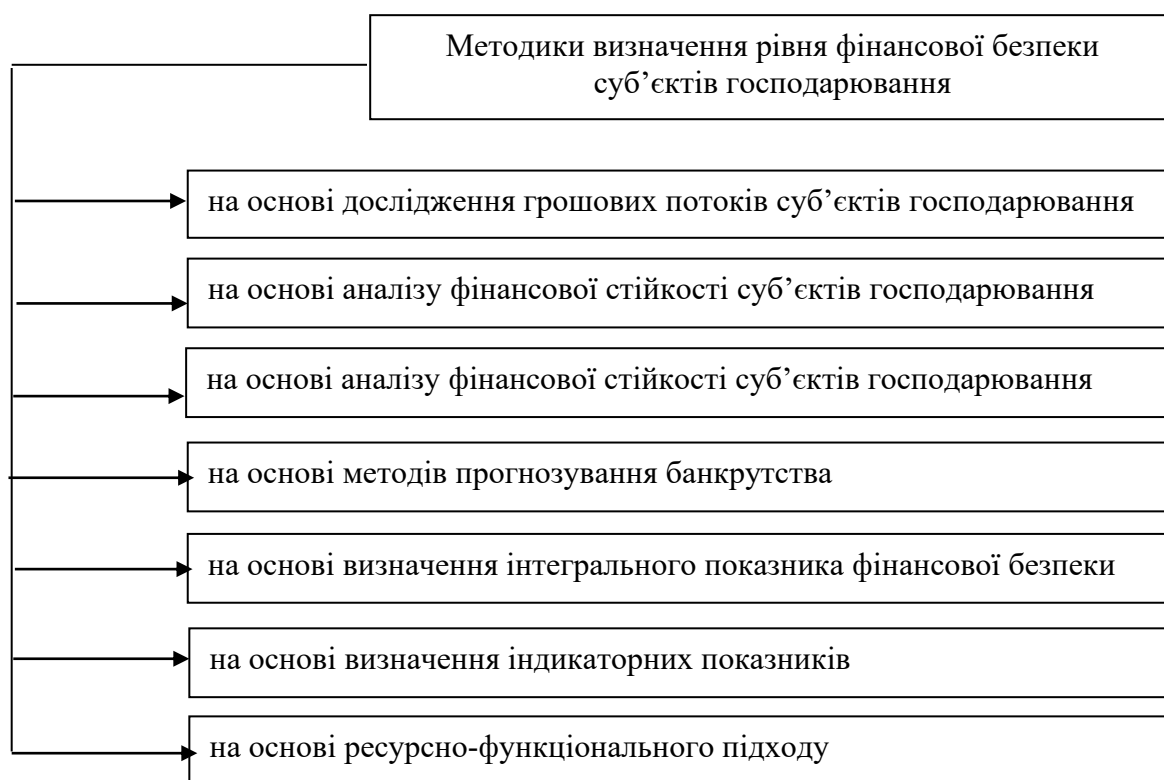

Рис. 1.3. Методики визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання*.

*складено на основі [51; 39; 40]

Науково-практична література з фінансового менеджменту та фінансової

безпеки суб'єктів господарювання містить й інші методичні підходи до оцінювання останньої. Так, Ілляшенком С.М. було запропоновано оцінювати фінансову безпеку підприємства на основі аналізу фінансової стійкості, ступінь якої визначається, виходячи з достатності оборотних коштів (власних чи запозичених) для здійснення виробничо-збутової діяльності [25]. Оціночними показниками є:

$\pm E_c$ - надлишок (+) чи брак (-) власних оборотних коштів (E_e), необхідних для формування запасів і покриття витрат (2), пов'язаних із господарською діяльністю підприємства;

$\pm E_t$ - надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів та позик (K);

$\pm E_n$ - надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також довго-середньо- та короткострокових кредитів та позик (K_t).

Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування та розраховуються за формулами:

$$\pm E_c = E_e - Z; \quad (1.4)$$

$$\pm E_t = (E_c + K) - Z; \quad (1.5)$$

$$\pm E_n = (E_e + K_t + K) - Z. \quad (1.6)$$

Наведені показники, на думку автора, лежать в основі формування п'яти рівнів фінансової безпеки підприємства:

- абсолютний - для функціонування підприємства достатньо власних оборотних коштів:

$$\pm E_c \geq 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0.$$

- нормальний - підприємство практично обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат:

$$\pm E_c \approx 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0.$$

- хиткий - підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно вдається до середньострокових та довгострокових позик і кредитів:

$$\pm E_c < 0, \pm E_t \geq 0, \pm E_n \geq 0.$$

- критичний - підприємство для фінансування своєї діяльності вдається до короткострокових кредитів:

$$\pm E_c < 0, \pm E_t < 0, \pm E_n \geq 0.$$

- кризовий - підприємство неспроможне забезпечити фінансування діяльності ні власними, ні позиченими коштами:

$$\pm E_c < 0, \pm E_t < 0, \pm E_n < 0.$$

Найбільшою проблемою цього підходу, на нашу думку, є те, що він враховує лише платоспроможність підприємства і не охоплює ряд аспектів фінансової діяльності, зокрема таких як ділова активність і рентабельність і це зменшує точність встановлення рівня фінансової безпеки.

Такі автори, як Ю.Б. Кракос та Р.О. Разгон запропонували оцінювати рівень фінансової безпеки суб'єктів господарювання за окремими показниками, формуючи на їх основі комплексний показник стану фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Такий показник зазначається у балах [52]. Для проведення аналізу з використанням зазначеної методики автори пропонують розглядати фінансову безпеку підприємства як комплексну величину, оскільки вона має складну будову та містить у собі показники за різними напрямками фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема до розрахунку приймається ефективність управління підприємством, його платоспроможність і фінансову стійкість, ділова активність та інвестиційна привабливість. Для кожного елементу фінансової безпеки суб'єктів господарювання за допомогою експертів необхідно обираються показники, які найбільш точно відображають конкретну складову фінансової безпеки підприємства. Разом з тим, для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання необхідно знати критерії їх оцінювання. З цією метою використовують поняття "еталонного" підприємства, тобто такого, рівень фінансової безпеки якого був би якнайкращим. Тоді інтегральний показник фінансової безпеки підприємства можна визначати як суму відповідних комплексних показників:

$$S_{\text{ФБП}} = S_R + S_{\text{ПФ}} + S_{\text{ДА}} + S_{\text{РС}} + S_{\text{ІП}} \quad (1.7)$$

де $S_{\text{ФБП}}$ – інтегральний показник фінансової безпеки підприємства;

S_R – комплексний показник оцінки ефективності управління, бали. Цей показник враховує рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, загальну рентабельність продажу з валового прибутку, рентабельність продукції;

$S_{\text{ПФ}}$ – комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, бали. Враховує коефіцієнт поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, забезпечення власними обіговими коштами, маневреності власного капіталу;

$S_{\text{ДА}}$ – комплексний показник оцінки ділової активності, бали. Враховує показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу;

$S_{\text{РС}}$ – комплексний показник оцінки ринкової стійкості, бали. Враховує коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності та індекс постійного активу;

$S_{\text{ІП}}$ – комплексний показник оцінки інвестиційної привабливості, бали. Враховує коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, показник маржі прибутку [52].

Отже, проведення аналізу стану фінансової безпеки суб'єктів господарювання є важливою складовою механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Результати оцінювання дозволять фінансовим менеджерам прийняти своєчасне та адекватне управлінське рішення щодо нівелювання загроз фінансовій безпеці підприємства та зниження негативного їх впливу на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Подальша наукова розвідка може бути спрямована на формування системи релевантних чинників та індикаторів оцінювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання з урахуванням особливостей їх діяльності.

1.3.Механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

Одним із вагомих напрямів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання є формування ефективного механізму управління та його структурування. Фінансова безпека суб'єктів господарювання характеризується їх здатністю використовувати фінансові ресурси з усіх можливих джерел формування задля гарантування фінансових інтересів підприємств та виконання їх стратегічних цілей. З огляду на це, управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання є однією з важливих проблем, особливо в умовах динамічного та високоризикового як зовнішнього, так і внутрішнього середовища їх функціонування.

Управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання спрямовано на вирішення таких завдань (рис. 1.3).

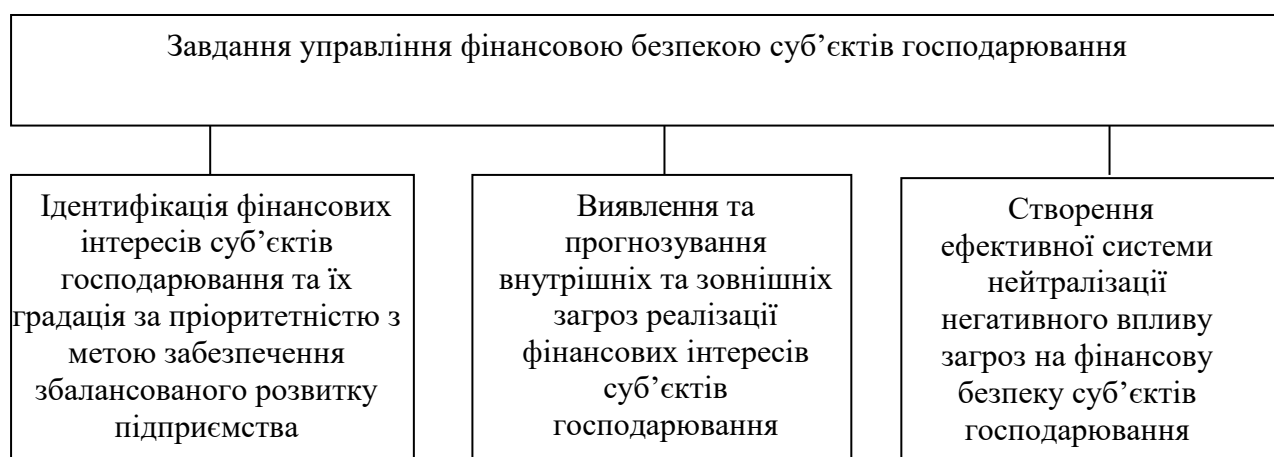

Рис. 1.3. Найважливіші завдання управління фінансовою безпекою підприємства*.

*складено автором на основі [6; 12; 15; 21]

Виконання завдання з ідентифікації фінансових інтересів суб'єктів господарювання за рівнем пріоритетності здійснюється шляхом пошуку найбільш ефективних напрямів максимізації ринкової вартості суб'єктів господарювання та їх ранжування за критерієм ефективності відповідно до стратегічних завдань його розвитку.

Виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз, що перешкоджають реалізації фінансових інтересів суб'єктів господарювання,

забезпечується шляхом ідентифікації основних видів загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, здійснюється оцінка ймовірності негативного їх впливу та розмір пов'язаного з цим можливого фінансового збитку. При цьому важливо встановити характер окремих чинників, що здійснюють негативний вплив на реалізацію таких фінансових інтересів.

Завдання створення ефективної системи нейтралізації негативного впливу загроз на фінансову безпеку суб'єктів господарювання забезпечується шляхом відбору найбільш ефективних механізмів, що мінімізують як рівень ймовірності реалізації окремих загроз, так і розмір можливого фінансового збитку [11].

Процес управління фінансовою безпекою підприємств базується на наявності певного механізму. Науковці під механізмом управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання розглядають комплексну систему організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства. Окрім такого узагальнюючого визначення є значно велика кількість підходів до трактування цього поняття, а також до структуризації самого механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Так, В.Л. Ліпкан вважає, що механізм безпеки (будь-якої) включає сукупність цілей, функцій, принципів і методів, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування системи безпеки [53]. Стащук О. В. зазначає, що механізм управління фінансовою безпекою акціонерних товариств є сукупністю впорядкованих взаємовідносин функціональних складових фінансової безпеки. У структурі механізму вчена виокремлює організаційний та фінансово-правовий сегменти управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання корпоративного типу. До організаційного сегменту авторкою віднесено цілі, предмет, об'єкт, функції управління, принципи забезпечення фінансової безпеки, загрози та домінанти фінансової безпеки. До фінансово-правового сегменту віднесено фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, нормативно-правове та інформаційне

забезпечення [15; 17].

В.В. Шликов включає до механізму (системи) економічної безпеки використовувані засоби, методи і заходи, сукупність яких спроможна захистити структурні підрозділи, зберегти й ефективно використовувати фінансові, матеріальні та інформаційні ресурси [54].

І.О. Бланк вважає, що до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства входять такі складові: система державного нормативно-правового регулювання фінансової безпеки підприємства, ринковий механізм регулювання фінансової безпеки підприємства, внутрішній механізм управління фінансовою безпекою підприємства, система методів управління, система інструментів управління [4].

До складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства за С.В.Васильчак входять такі структурні компоненти: сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку і технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінювання рівня фінансової безпеки. У такому розумінні механізм фінансового убезпечення підприємства становить єдність процесу управління та системи управління, що відповідає існуванню діалектичної суперечності змісту (процесу управління) і форми (структура управління) [55].

Отже, як бачимо, у наукових колах відсутні єдині підходи як до трактування сутності поняття «механізм фінансової безпеки суб'єктів господарювання», а також різними є підходи до його структурування. На наш погляд, виокремлення тих чи інших структурних елементів у складі механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання залежить від таких факторів, як: вид економічної діяльності суб'єкта господарювання; форма власності та організаційно-правова форма ведення бізнесу; становище підприємства на ринку товарів, праці та капіталу; масштаби фінансово-господарської діяльності підприємства; стиль менеджменту тощо.

Погоджуючись з більшістю науковців та практиків у сфері фінансової безпеки підприємств, вважаємо, що систематизувати складові механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання можна так, як показано на рисунку 1.4.

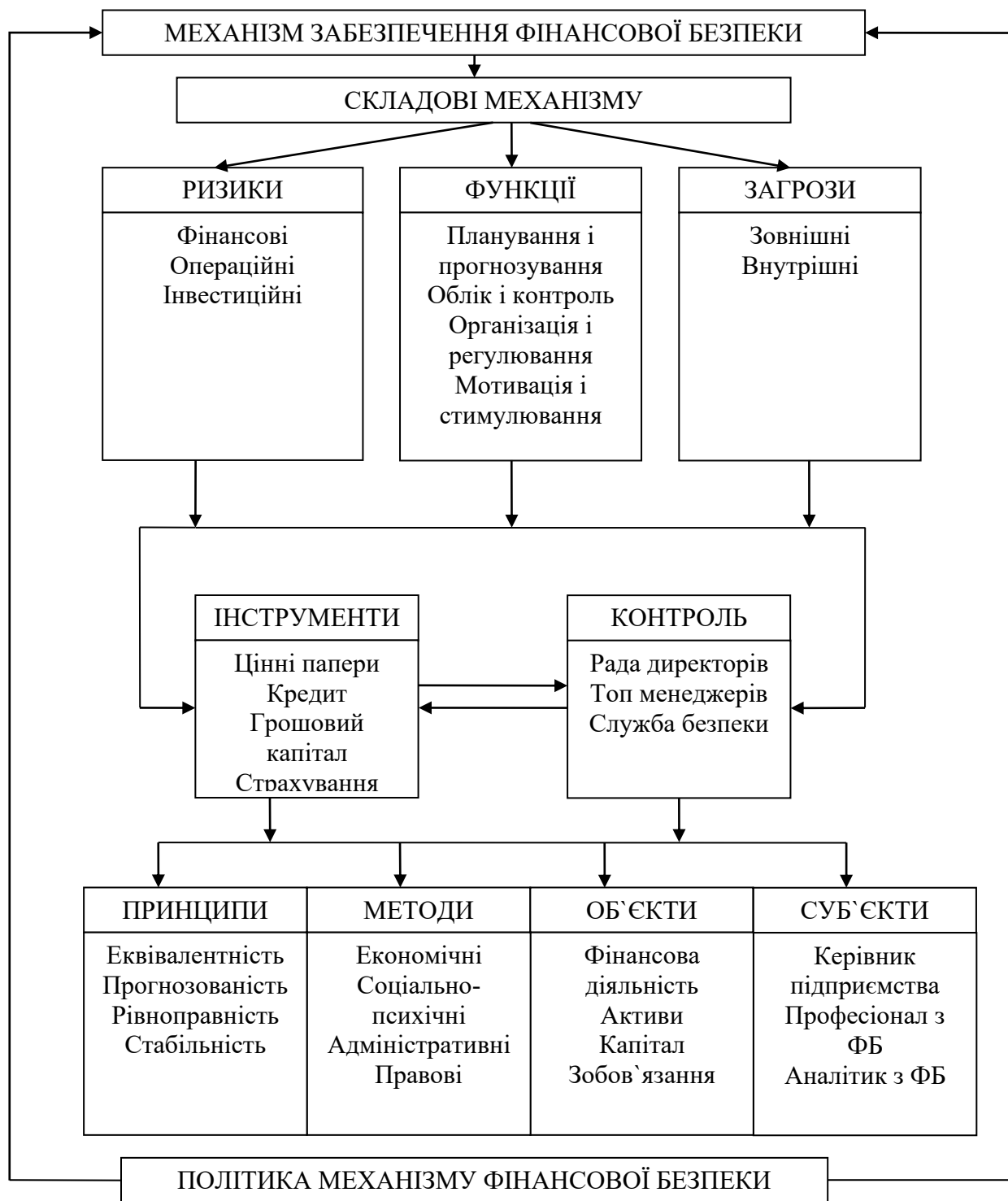

Рис. 1.4. Механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання [4; 11; 15; 53; 55]

Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. При цьому для кожного окремого проміжку часу повинен бути визначений пріоритетний об'єкт, відповідальність за оптимізацію параметрів якого повинна бути закріплена за конкретним суб'єктом фінансової безпеки підприємства. Серед цих об'єктів: прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, структура грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій, тощо. Функції суб'єкта фінансової безпеки підприємства в залежності від розміру останнього можуть бути покладені як на певний структурний підрозділ так і на окремого менеджера [34].

Дослідивши структуру механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства та особливості його функціонування, можемо виділити такі основні його сегменти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Ключові блоки механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів
господарювання

Назва блоку	Значення у прийнятті рішень
Цільовий блок	Встановлення місії та цілей, наприклад, максимізація вартості підприємства, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності у довгостроковій перспективі.
Функціональний блок	Визначення основних функцій управління, таких як моніторинг, контроль, планування, стимулювання тощо
Забезпечувальний блок	Передбачає формування інформаційного, методичного, кадрового, нормативно-правового та фінансового забезпечення
Інструментальний блок	Визначає набір методів та інструментів управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання, таких як коефіцієнтний аналіз, сценарне планування, встановлення еталонних значень тощо
Управлінський блок	Передбачає встановлення суб'єктів управління фінансовою безпекою підприємств та надання їм відповідних повноважень

Складено автором

В результаті проведеного нами аналізу сутності та структури механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання, можна стверджувати, що даний механізм не може бути універсальним для усіх

суб'єктів господарювання внаслідок впливу чинників організаційного, нормативно-правового, фінансового характеру. Проте, механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання складається з відповідних блоків, що охоплює усі сфери фінансово-господарської діяльності підприємств. Ми також вважаємо, що механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання є інтегрованою системою принципів, методів, інструментів, процедур та суб'єктів управління, що забезпечує безперервний моніторинг, діагностику та прогнозування фінансових загроз та створює умови для стабільного функціонування суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА АНАЛІЗУ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності суб'єкта господарювання.

Для подальшого проведення нашого дослідження та реалізації його практичної складової ми обрали сучасне підприємство, що функціонує у Волинській області у формі товариства з обмеженою відповідальністю (далі по тексту - Товариство).

Основним видом діяльності Товариства є виробництво дубового шпону (ламелі) та паливних гранул. На підприємстві широко впроваджуються та використовуються кращі практики та технології деревопереробної галузі. Підприємство використовує у своїй виробничій діяльності як вітчизняне, так і закордонне обладнання. За насиченістю сучасного деревообробного обладнання підприємство є одним з найкращих українських підприємств деревообробної галузі, яке відповідає високому рівню еталонних технологій деревопереробної галузі. Сировина (кругляк твердолистяних, хвойних та м'яколистяних порід) постачається на підприємство із лісозаготівельних організацій різних регіонів України.

Реалізація продукції здійснюється як на вітчизняному, так і на міжнародних ринках. Компанія є найбільшим виробником дубової ламелі в Україні з виробничою потужністю 2,5 млн. м² та до 40% частки українського експорту. Технічні характеристики ламелі визначаються у відповідності до специфікації покупця. Під час виробництва проводиться постійний контроль за якістю продукції. Весь процес виробництва виконується на високотехнологічному обладнанні, починаючи з сушки і закінчуючи розпилюванням шпону. На підприємстві запроваджена автоматизація всіх

основних процесів обліку сировини, матеріалів, процеси розрахунку з постачальниками, нарахування заробітної плати.

Вищим органом управління згідно зі Статутом Компанії є Загальні збори учасників товариства. Виконавчим органом управління є Дирекція (Рада директорів).

Середньорічна кількість працівників Товариства за роками становило: у 2023 році – 322 особи, у 2024 році – 320 осіб.

Підприємство було створене з метою задоволення потреб підприємств, установ, організацій та населення у товарах та послугах з високими споживчими якостями та технічним рівнем, отримання законного прибутку. Підприємство керується у своїй роботі Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковим Кодексом України та іншими законодавчими актами України, Статутом та рішенням засновника.

До числа підрозділів інфраструктури підприємства належать такі: сектор продажів (відділ продажу паллет та відділ продажу продукції); сектор логістики (внутрішня та міжнародна логістика), бухгалтерія на чолі з головним бухгалтером, відділ запчастин.

Генеральний директор Товариства має наступні права: самостійно визначає структуру органів керування виробничих підрозділів, витрати на утримання апарату управління, професійно-якісний склад робочої сили; загальну кількість робочих місць.

Головний бухгалтер забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності. Організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. Бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки, псування активів в підприємства.

Господарські відносини між підприємствами оформлюються шляхом підписання договорів, угод.

Розмір зареєстрованого капіталу Товариства від моменту його заснування та протягом усього досліджуваного періоду становить 159 000 тис. грн. Потужності Товариства - 2 000 000 м² у рік. Всі основні і допоміжні цехи знаходяться на території підприємства.

Проведення аналізу стану та ефективності фінансово-господарської діяльності Товариства проведемо на основі таких форм фінансової звітності, як: Форма №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма № 2 (Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма № 3 Звіт про рух грошових коштів та Форма № 4 Звіт про власний капітал.

Розглянемо основні показники фінансово-майнового стану Товариства та їх тенденцію у 2022 – 2024 роках (рис.2.1)

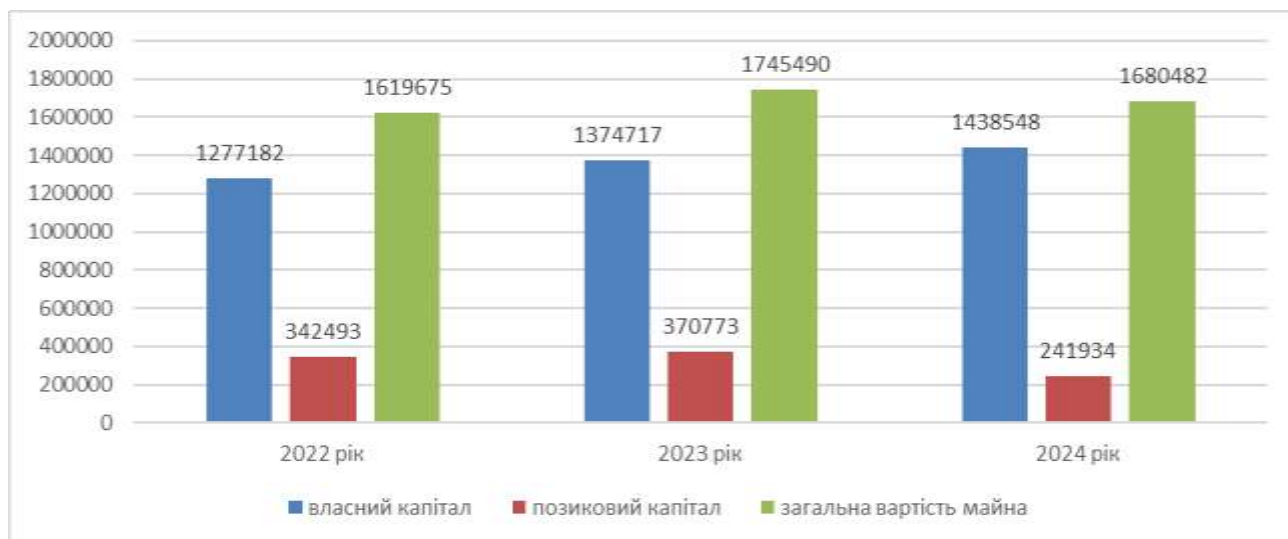

Рис. 1.1. Тенденція основних показників фінансово-майнового стану Товариства у 2022 – 2024 роках, тис. грн.

Отже, з рис. 2.1 видно, що загальна вартість майна досліджуваного підприємства має тенденцію до стійкого зростання. Зокрема, обсяг майна зріс з 1619675 тис. грн. у 2022 році до 1745490 тис. грн. у 2024 році, що було зумовлено зростанням, насамперед, власного капіталу Товариства та зниженням обсягів фінансування за рахунок позикових джерел. У 2024 році порівняно з 2023 роком власний капітал зріс на 63831 тис. грн. Зареєстрований

капітал, як ми уже зазначали, від моменту створення Товариства і до кінця 2024 року не зазнавав зміни. Рисунок 2.1. показує, що відбулися коливання у тенденціях формування позикового капіталу Товариства, зокрема у 2023 році порівняно з 2022 роком спостерігалось його зростання як у абсолютній, так і у відносній величині, а вже у 2024 році порівняно з 2023 роком існує тенденція до зниження його абсолютної вартості. Така ситуація пов'язано із відкриттям нової кредитної лінії з метою поповнення обігових коштів. Разом з тим, використання Товариством позикових фінансових ресурсів не здійснило негативного впливу на фінансову незалежність Товариства, а його швидке погашення впродовж 2022 – 2024 років свідчить про невисокий рівень фінансового ризику досліджуваного підприємства.

Розглянемо також загальну тенденцію результативності діяльності Товариства впродовж 2022 – 2024 років (рис.2.2.).

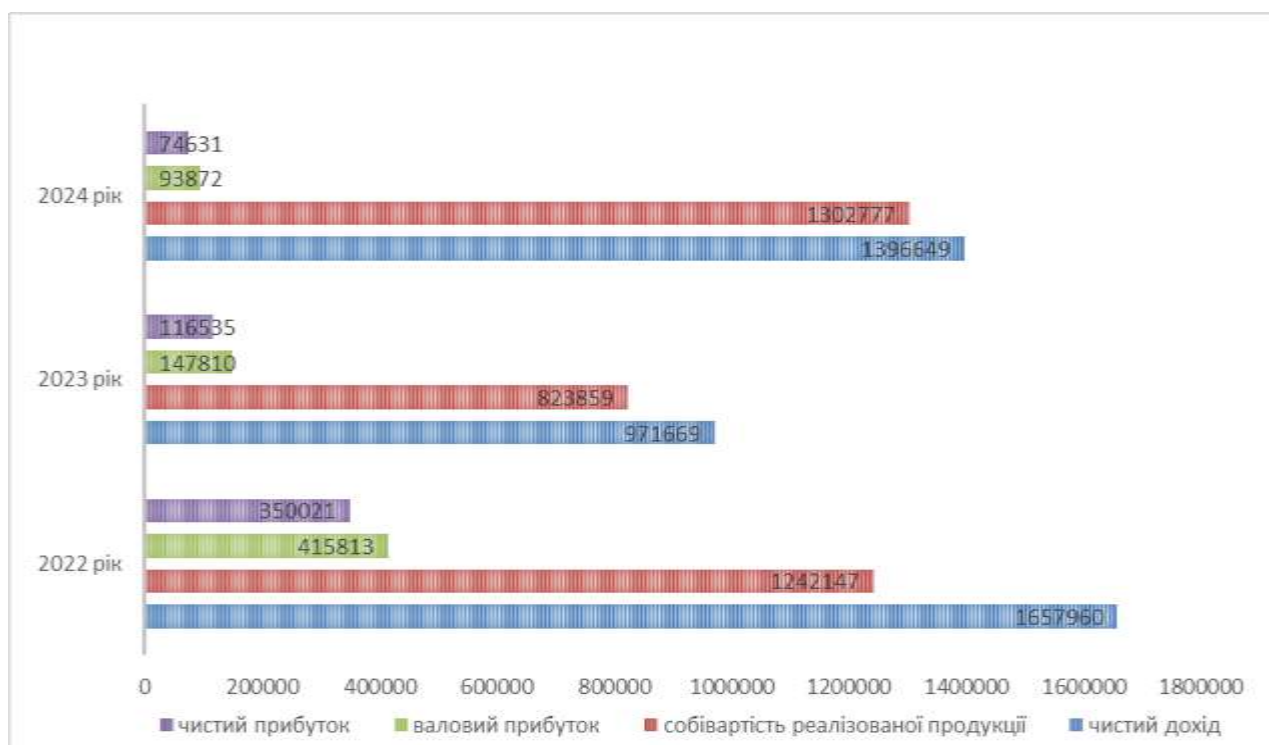

Рис. 2.1. Результативність фінансово-господарської діяльності Товариства у 2022 – 2024 роках.

Як показує рисунок 2.2 нашої роботи, чистий прибуток Товариства зріс з – 350021 тис. грн. у 2022 року до 74631 тис. грн у 2024 році, що було зумовлено

зростанням обсягів реалізації готової продукції у 2024 році порівняно з 2023 роком. Спостерігається також поступове зниження валового прибутку Товариства протягом 2022 – 2024 років, не зважаючи на зростання обсягів реалізації продукції. Така ситуація зумовлена значним зростанням собівартості реалізованої продукції (зокрема з 823859 тис.грн у 2023 році до 1302777 тис. грн. у 2024 році).

Отже, досліджуване підприємство є інноваційним сучасним Товариством з виготовлення продукції у деревопереробній галузі. Основною продукцією є палети та дерев'яні покриття для підлоги, що реалізуються як на внутрішньому ринку в Україні, так і мають експортний потенціал у країнах Європейського Союзу. Зареєстрований капітал Товариства становить 159 000 тис. грн. Середньооблікова чисельність штатних працівників за 2024 рік становить 320 осіб та є відносно стабільною впродовж 2022 – 2024 років. Загалом фінансово-господарська діяльність Товариства є результативною протягом досліджуваного періоду, що підтверджується зростанням обсягів чистого доходу, чистого прибутку, власного капіталу Товариства (зокрема, зростання відбулося за рахунок збільшення обсягів нерозподіленого прибутку у всіх періодах дослідження), а також зниженням обсягів та частки позикового капіталу Товариства, що, в свою чергу свідчить про зниження рівня фінансового ризику на підприємстві та підвищення його фінансової незалежності. Більш глибокий аналіз фінансового стану Товариства та встановлення рівня його фінансової безпеки знайде своє відображення у наступних підрозділах нашого дослідження.

2.2. Аналіз показників фінансового стану суб'єкта господарювання як індикатора рівня його фінансової безпеки.

Для проведення аналізу фінансового стану Товариства необхідно розрахувати показники за основними групами, тобто показники оцінки майнового стану, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності.

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати певне майно, яке належить йому на правах власності чи володіння. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називають активами. Аналіз динаміки, структури майна, а також відносних коефіцієнтів, що його характеризують має велике значення для фінансових менеджерів у процесі прийняття фінансових рішень та є основою для забезпечення його фінансової безпеки.

Таблиця 2.1

Показники майнового стану Товариства протягом 2022 – 2024 років

Показник	Рік			Темп зростання, %		
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023	2024/2022
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,49	0,52	0,49	+6,12	-21,15	+6,12
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,51	0,48	0,59	-5,88	1,0	-5,88
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,03	0,03	0,15	0,0	+400,0	+400,0
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,0	0,00	0,07	0,0	0,0	0,0

Коефіцієнт зносу основних засобів Товариства у 2023 році зріс до 52 %, що свідчить про списання більше половини первісної вартості основних засобів. Показник придатності основних засобів Товариства коливається від 0,51 до 0,59 процентних пункти в період з 2022 до 2024 років. Позитивним

аспектом є його зростання в динаміці, що зумовлене придбанням нового обладнання для виробництва продукції за рахунок позикових ресурсів. Коефіцієнт оновлення основних засобів за досліджуваний період має тенденцію до зростання, темп приросту у 2024 році порівняно до 2023 року становив 400,0 % та є дуже високим, що свідчить про проведення підприємством політики оновлення власних основних засобів та розширення виробництва.

Оцінка фінансового стану Товариства неможлива без аналізування стану ліквідності. Ліквідність суб'єкта господарювання – це його здатність швидко продавати активи та одержувати кошти для погашення поточних зобов'язань. Від того, як швидко і ефективно підприємство здійснює ці процеси, залежить ефективність діяльності підприємства в цілому. Товариство у своїй діяльності керується тим, щоб забезпечити, наскільки це можливо, постійну наявність ліквідних коштів, достатніх для погашення своїх зобов'язань в строк, як в звичайних, так і в стресових умовах, не допускаючи виникнення неприйнятних збитків і не піддаючи ризику репутацію Товариства.

Відобразимо основні показники ліквідності Товариства у 2022 – 2024 роках у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності

Показник	Період			Зміна	
	2022	2023	2024	2024-2023	2023-2022
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,93	2,18	3,33	+1,15	+0,25
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,18	0,88	1,52	+0,64	-0,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,73	0,66	1,11	0,45	-0,07

З аналізу показників ліквідності Товариства спостерігається тенденція до їх зростання впродовж досліджуваного періоду. Усі показники відповідають нормативним значенням. Зокрема, за рахунок грошових коштів Товариство у 2024 році може погасити 111 % своїх поточних зобов'язань. Частка

короткострокової кредиторської заборгованості, яка могла бути погашена ліквідними коштами та очікуваними надходженнями від дебіторів у 2024 році становила 152 %. Частка поточних зобов'язань Товариства, які покриваються його наявними поточними активами у 2024 році становила 333 %. Це свідчить про достатній обсяг оборотних активів для погашення своїх боргів.

У 2023 році Товариство за рахунок грошових коштів могло погасити 66 % короткострокової кредиторської заборгованості. За рахунок ліквідних коштів та погашення дебіторської заборгованості Товариство у 2023 році могло погасити 88 % своїх поточних зобов'язань. А за рахунок усіх оборотних активів досліджуване підприємство у 2023 році могло погасити 218 % короткострокової кредиторської заборгованості.

У 2022 році Товариство за рахунок грошових коштів могло погасити 73 % короткострокової кредиторської заборгованості. За рахунок ліквідних коштів та погашення дебіторської заборгованості Товариство у 2023 році могло погасити 118 % своїх поточних зобов'язань. А за рахунок усіх оборотних активів досліджуване підприємство у 2023 році могло погасити 193 % короткострокової кредиторської заборгованості.

Окрім відносних показників ліквідності, вважаємо за потрібне визначити ліквідність балансу Товариства у 2022 – 2024 роках (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Ліквідність балансу Товариства за період 2022-2024 років, тис. грн.

Актив	Роки			Пасив	Роки		
	2022	2023	2024		2022	2023	2024
A1	223017	211608	213758	П1	222161	166714	177539
A2	175528	69422	78491	П2	81587	136400	0
A3	226356	412843	348413	П3	38745	51213	49278
A4	1033537	1048958	1038254	П4	1277182	1374717	1438548
Баланс	1619675	1745490	1680482	Баланс	1619675	1745490	1680482

Проведемо аналіз ліквідності балансу Товариства за 2022-2024 р. Співвідношення найбільш ліквідних активів та найбільш термінових

пасивів дає змогу з'ясувати поточну ліквідність ($A_1 < P_1$), яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий проміжок часу. $A_2 > P_2$ – свідчить про тенденцію в майбутньому до збільшення поточної ліквідності. $A_3 < P_3$; $A_4 < P_4$ – показує співвідношення платежів і надходжень на перспективу. Ситуація, що склалася на Товаристві свідчить про те, що ліквідність його балансу відрізняється від абсолютної і може бути представлена наступним чином:

$$A_1 > P_1; A_2 < P_2; A_3 > P_3; A_4 < P_4.$$

Таким чином, ми бачимо, що поточна ліквідність є на недостатньому рівні, оскільки $A_1 > P_1$. Друге співвідношення $A_2 < P_2$ – свідчить про наявність майбутньому тенденції щодо погіршення поточної платоспроможності. Відповідає нормативу лише співвідношення $A_4 < P_4$, за рахунок чого у підприємства є можливість компенсувати недостатність інших статей надлишком даної. Отже, слід відмітити, що на кінець аналізованого періоду у підприємства є проблеми з поточними розрахунками, яка в перспективі за незмінності тенденцій буде покращена.

Таблиця 2.4

Стан ліквідності балансу Товариства у 2021 – 2024 роках

№	Умови абсолютної ліквідності	По підприємству				Виконання (+,-)			
		2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	$A_1 \geq P_1$	$A_1 < P_1$	$A_1 > P_1$	$A_1 > P_1$	$A_1 > P_1$	-	+	+	+
2	$A_2 \geq P_2$	$A_2 < P_2$	$A_2 > P_2$	$A_2 < P_2$	$A_2 > P_2$	-	+	-	+
3	$A_3 \geq P_3$	$A_3 > P_3$	$A_3 > P_3$	$A_3 > P_3$	$A_3 > P_3$	+	+	+	+
4	$A_4 \leq P_4$	$A_4 > P_4$	$A_4 < P_4$	$A_4 < P_4$	$A_4 < P_4$	-	+	+	+

Аналіз ліквідності Товариства свідчить про наступне. У 2022 році ліквідність балансу Товариства характеризувалася як абсолютна, що свідчить про високу здатність Товариства своєчасно розрахуватися за усіма видами зобов'язань. Грошових коштів достатньо для покриття найнагальніших боргів.

У 2023 році ліквідність балансу Товариства характеризувалася як відносна. Швидкореалізованих активів (A2) недостатньо для покриття короткострокових зобов'язань (П2). Така ситуація може бути тимчасовою, проте загалом досліджуване Товариство є фінансово стійким. У 2024 році Товариство відновило стан абсолютної ліквідності. Це означає, що воно може покрити короткострокові зобов'язання лише за рахунок власних коштів і дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.5

Розрахунок показників платоспроможності та фінансової стійкості Товариства
у 2022 – 2024 роках

Показник	Рік			Темп зростання, %		
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023	2024/2022
Коефіцієнт покриття відсотків	53,12	8,24	12,2	-84,5	+48,1	-77,0
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,06	0,40	0,18	+566,7	-55,0	+200,0
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,79	0,79	0,85	0,0	+7,6	+7,6
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,22	-0,72	0,31	-427,3	-143,1	+40,9

Проаналізувавши дані таблиці 2.5, можна зробити наступні висновки щодо показників платоспроможності. Можливість досліджуваного Товариства погасити позики за одержаними кредитами у перспективних періодах відображає коефіцієнт покриття відсотків. Впродовж 2023 – 2024 років зазначений показник мав зростаючу тенденцію та перевищував рекомендоване значення, що свідчить про здатність досліджуваного підприємства покрити свої фінансові витрати. Негативним моментом є його стрімке падіння на 84,5 % у 2023 році, порівняно з 2022 роком, що зумовлене збільшенням обсягів фінансування Товариства із зовнішніх джерел.

Коефіцієнт фінансового левериджу Товариства має найменше значення у 2022 році, проте його значення впродовж усього періоду дослідження не є

критичними. Як і у попередньому коефіцієнті, його зростання у 2023 році порівняно з 2022 роком спричинило зростання витрат на обслуговування позикових коштів. Ситуація змінилася у 2024 році, коли кредит Товариства був погашеним, а рівень фінансового левериджу досяг позначки 18 % (знизився на 22 %).

Ще одним показником, необхідним для розрахунку та аналізу фінансового стану Товариства, є показник маневреності власного капіталу, який відображає ступінь мобільності власних фінансових ресурсів. Рекомендоване значення такого показника більше 0,5 одиниць. Розрахунки таблиці 2.5 показують, що впродовж 2022 – 2024 років такий показник не відповідав нормативному значенню, навіть був від'ємного значення, а динаміка є спадною. Такий стан є негативним та свідчить, що у Товариства спостерігається низький рівень гнучкості у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта.

Окрім відносних показників фінансової стійкості, вважаємо за необхідне розглянути ще й абсолютні показники. Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства розраховуються на основі виявлення відповідності величини запасів і витрат майбутніх періодів джерелам їхнього формування. Розрахунок зазначених показників та визначення типу фінансової стійкості представлені в Додатку Б.

Аналіз розрахунків, наведених у Додатку Б, вказує на абсолютну фінансову стійкість Товариства у 2022 та у 2024 роках. Це свідчить про те, що запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів і довгостроковими позиченими джерелами. Разом з тим, такий стан має як свої переваги, так і недоліки, зокрема це свідчить про те, що Товариство не використовує позикові ресурси як джерело фінансування фінансово-господарської діяльності, що, а свою чергу, може призвести до окремих втрат рентабельності усього капіталу.

Таким чином, характеристика абсолютних показників дозволяє зробити висновки про значне підвищення рівня фінансової стійкості Товариства

протягом 2023-2024 років, однак керівництву протягом наступних періодів слід приділяти значну увагу збереженню фінансової стабільності підприємства та його резильєнтності.

Проаналізувавши найбільш вагомі індикатори фінансової стійкості Товариства у 2022 – 2024 роках, можемо зробити такі висновки. Більшість показників на підприємстві відповідають нормативним значенням, тобто підприємство є фінансово стабільним, незалежним, має високий рівень ліквідності та платоспроможності.

2.3. Інтегральна оцінка стану фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

З метою оцінки стану фінансової безпеки Товариства необхідним і дуже важливим є адекватний вибір методики його оцінки та системи показників, яка б найбільш повно і об'єктивно відображала всі аспекти фінансово-економічної діяльності підприємства – ефективність, прибутковість, захищеність і кредитоспроможність, ділову активність і т.д.

В залежності від мети, періодичності фінансового аналізу, його об'єкту і результатів науковцями були розроблені цілі комплекси аналітико-оцінних показників, зокрема показники оцінки майнового стану суб'єкту підприємництва, прибутковості, ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості, стабільності, ділової активності, акціонерного капіталу.

Отже, слід відібрати деякий набір показників, який би комплексно оцінював фінансовий стан суб'єкта підприємництва, як з погляду ризиків, так і ефективності діяльності. Особливу увагу варто звернути на показники фінансової стійкості підприємства, оскільки саме вони є визначальними при визначенні рівня фінансової безпеки [21; 25].

За основу при побудові кількісної методики оцінки стану фінансової безпеки Товариства ми будемо використовувати інтегральний показник,

максимальне значення якого складає 100 балів. Таким чином, зведення наведеного переліку показників в один інтегральний пропонується проводити за наступною формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n \text{MAX}_i \cdot P_i ; \quad (2.1)$$

$$P_i = 1; K_i > t_i$$

$$P_i = 0,5; K_i = t_i$$

$$P_i = 0; K_i < t_i$$

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки; MAX_i – максимальна кількість балів за i -тим коефіцієнтом; P – поправочний коефіцієнт; K_i – фактичне значення i -го коефіцієнту.

Оскільки зазначені показники не є рівнозначними при визначенні рівня фінансової безпеки Товариства, то необхідно здійснити розподіл внеску кожного з коефіцієнтів у загальний результат (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Оцінки в розрізі окремих коефіцієнтів аналізу стану фінансової безпеки

Назва коефіцієнта	Максимальна кількість балів
Коефіцієнт зносу основних засобів	10
Фондовіддача	10
Рентабельність активів	10
Коефіцієнт оборотності активів	10
Коефіцієнт покриття загальний	20
Коефіцієнт фінансування	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20
Максимально можлива кількість балів	100

Крім того, необхідно визначити інтервали значень показників за допомогою поправочних коефіцієнтів – та кількість балів, що присвоюється експертом. Вважаємо за потрібне ввести три групи поправочних коефіцієнтів: 0; 0.5; 1. Дані групи відповідають трьом типам оцінки рівня фінансової безпеки

– критичний, недостатній, достатній. Розподіл значень за поправочними коефіцієнтами наведений у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Визначення поправочного коефіцієнту за ключовими показниками аналізу рівня фінансової безпеки для суб'єктів підприємництва України

Назва коефіцієнта	Поправочний коефіцієнт		
	0,00	0,50	1,00
Коефіцієнт зносу основних засобів	>0,60	0,40-0,60	<0,40
Фондовіддача	<1,00	1,00-2,00	>2,00
Рентабельність активів	<0,00	0,00-0,05	>0,05
Коефіцієнт оборотності активів	<0,50	0,50-0,90	>0,90
Коефіцієнт покриття загальний	<0,80	0,80-1,00; >1,50	1,00-1,50
Коефіцієнт фінансування	>1,10	0,90-1,10	<0,90
Коефіцієнт втрати платоспроможності	<0,85	0,85-1,00	>1,00

На основі методики наведеної Пластуном О. Л. [56], розрахуємо коефіцієнти, що є складовими інтегрального показника стану фінансової безпеки Товариства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Значення коефіцієнтів-складових інтегрального показника стану фінансової безпеки Товариства

Показник	Рік		
	2022	2023	2024
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,49	0,52	0,49
Фондовіддача основних засобів	8,94	6,45	3,20
Рентабельність активів	0,019	0,017	0,019
Коефіцієнт оборотності активів	0,386	0,219	0,111
Коефіцієнт покриття загальний	13,11	3,02	5,40
Коефіцієнт фінансування	0,940	0,716	0,851
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,1	-7,07	-2,38

Наступним кроком необхідно визначити інтервали значень показників за допомогою поправочних коефіцієнтів(табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Поправочні коефіцієнти за ключовими показниками аналізу стану фінансової безпеки Товариства

Показник	Поправочний коефіцієнт		
	2022	2023	2024
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,50	0,50	0,50
Фондовіддача основних засобів	1,00	1,00	1,00
Рентабельність активів	0,50	0,50	0,50
Коефіцієнт оборотності активів	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт покриття загальний	0,50	0,50	0,50
Коефіцієнт фінансування	0,50	1,00	1,00
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,00	0,00	0,00

Маючи значення поправочних коефіцієнтів за ключовими показниками аналізу стану фінансової безпеки для Товариства, можемо розрахувати інтегральний показник стану фінансової безпеки за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.10

Інтегральний показник стану фінансової безпеки Товариства у 2022-2024рр.

Показник	Рік		
	2022	2023	2024
Коефіцієнт зносу основних засобів	5	5	5
Фондовіддача основних засобів	10	10	10
Рентабельність активів	5	5	5
Коефіцієнт оборотності активів	10	10	10
Коефіцієнт покриття загальний	10	10	10
Коефіцієнт фінансування	10	20	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0	0	0
Загальна кількість балів	50	60	60

На основі отриманих значень інтегрального показника стану фінансової безпеки Товариства можна зробити висновки, що рівень його фінансової

безпеки характеризувався в усіх періодах дослідження характеризувався як припустимий (пороговий). Це означає, що підприємство має окремі внутрішні загрози функціонування, проте їх вплив не є критичним, а платоспроможність Товариства зберігається на високому рівні.

З метою отримання більш глибокої інформації про стан фінансової безпеки Товариства скористаємося розширеною методикою, запропонованою авторами Кракос Ю. Б. та Разгон Р. О., яка була описана нами у п.1.2. даної роботи.

Таблиця 2.11

Нормативні значення комплексного показника оцінки стану фінансової безпеки підприємства

Показник	Нормативне значення
Комплексний показник оцінки управління	
1. Рентабельність активів	більше 0
2. Рентабельність власного капіталу	більше 0
3. Загальна рентабельність продажів по валовому прибутку	більше 0
4. Рентабельність продукції	більше 0
Комплексний показник оцінки платоспроможності і фінансової стійкості	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,6-0,8
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25
3. Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	більше 1
4. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	більше 0
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	більше 0
Комплексний показник ділової активності	
1. Оборотність активів	більше 1
2. Оборотність основних засобів	більше 1
3. Оборотність оборотних активів	більше 1
4. Оборотність грошових коштів	більше 1
5. Оборотність власного капіталу	більше 1
Комплексний показник ринкової стійкості	
1. Коефіцієнт автономії	більше 0,5
2. Коефіцієнт фінансового ризику	менше 1
3. Коефіцієнт маневреності оборотних активів	0,2-0,3
4. Коефіцієнт мобільності активів	більше 0,5
5. Індекс постійних активів	менше 1
Комплексний показник інвестиційної привабливості	
1. Коефіцієнт чистої виручки	більше 0,7

2. Показник чистого прибутку на акцію	-
---------------------------------------	---

Результати розрахунків складових комплексного показника Товариства у 2022 – 2024 роках наведені у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Значення складових комплексного показника фінансової безпеки
Товариства у 2022 – 2024 роках

Показник	Рік		
	2022	2023	2024
Комплексний показник оцінки управління			
1. Рентабельність активів	0,019	0,020	0,020
2. Рентабельність власного капіталу	0,020	0,024	0,025
3. Загальна рентабельність продажів по валовому	0,200	0,216	0,300
4. Рентабельність продукції	0,250	0,276	0,429
Комплексний показник оцінки платоспроможності і фінансової стійкості			
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	13,62	2,34	4,38
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,129	0,105	0,298
3. Співвідношення кредиторської та	3,88	47,63	2,24
4. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими	0,927	0,573	0,772
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,805	0,523	0,591
Комплексний показник ділової активності			
1. Оборотність активів	0,39	0,25	0,11
2. Оборотність основних засобів	2,10	0,90	0,33
3. Оборотність оборотних активів	0,47	0,34	0,17
4. Оборотність грошових коштів	50,00	12,33	3,08
5. Оборотність власного капіталу	0,41	0,30	0,15
Комплексний показник ринкової стійкості			
1. Коефіцієнт автономії	0,940	0,719	0,851
2. Коефіцієнт фінансового ризику	0,064	0,390	0,175
3. Коефіцієнт маневреності оборотних активів	0,927	0,573	0,772
4. Коефіцієнт мобільності активів	0,816	0,657	0,652
5. Індекс постійних активів	0,195	0,477	0,409
Комплексний показник інвестиційної привабливості			
1. Коефіцієнт чистої виручки	0,049	0,079	0,176
2. Показник чистого прибутку на акцію	0,019	0,020	0,020

На основі отриманих даних у таблиці 2.12 розрахуємо комплексні

показники за різними напрямками та зведемо їх в один інтегральний показник, що характеризує рівень фінансової безпеки підприємства. Результати розрахунків наведені у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Значення складових інтегрального показника стану фінансової безпеки
Товариства у 2022 - 2024

Складова фінансової безпеки	Рік		
	2024	2023	2022
Комплексний показник оцінки управління	5	5	5
Комплексний показник оцінки платоспроможності і фінансової стійкості	20	20	20
Комплексний показник ділової активності	0	5	15
Комплексний показник ринкової стійкості	20	20	20
Комплексний показник інвестиційної привабливості	15	15	15
Інтегральний показник фінансової безпеки	60	65	75

Окрім застосування розширеної методики оцінки стану фінансової безпеки підприємства, вважаємо за необхідне розширити класифікацію стану фінансової безпеки підприємства в залежності від значення інтегрального показника рівня фінансової безпеки (табл.2.14).

Таблиця 2.14

Класифікація видів рівня фінансової безпеки підприємства

Значення інтегрального показника	Рівень фінансової безпеки	Характеристика
0-20	Незадовільний	Характеризується збитковою діяльністю, низьким рівнем ліквідності та залежністю від зовнішніх джерел фінансування
21-40	Кризовий	Низький рівень ефективності використання капіталу, характерна нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності
41-60	Пороговий (припустимий)	Високий рівень прибутковості та оборотності активів при низькій платоспроможності та фінансовій привабливості
61-80	Достатній	Показники, що характеризують рівень фінансової безпеки, знаходяться на оптимальному рівні

80 - 100	Ідеальний (високий)	Характеризується надвисоким рівнем прибутковості та платоспроможності. Частіш за все підприємства недовгий проміжок часу перебувають в такому стані, оскільки такий стан є виснажливим і ресурсномістким.
----------	------------------------	---

На основі наведеної класифікації рівнів фінансової безпеки суб'єктів господарювання та розрахунків інтегрального показника фінансової безпеки можна зробити висновок, що Товариство має у 2022 – 2024 роках достатній рівень фінансової безпеки. Даний стан характеризується оптимальним значенням усіх коефіцієнтів, що описують його фінансову безпеку.

Отже, не дивлячись на те, що Товариство характеризується достатньо високим рівнем фінансової безпеки, підприємству необхідно приділяти більше уваги показникам оцінки управління, що було доведено при розрахунку показників фінансової стійкості, платоспроможності та визначення типу фінансової стійкості Товариства. Значну загрозу несе значення коефіцієнту зносу. Окремим негативним чинником функціонування підприємства може стати зниження показників ділової активності Товариства. Водночас домінантами фінансової безпеки Товариства є високий рівень платоспроможності та фінансової незалежності, його здатність покривати усі зобов'язання. Окрім того, потрібно більш детально планувати витрати підприємства у довгостроковій перспективі, зменшити незаплановані витрати, що допоможе зупинити негативну тенденцію зменшення рентабельності діяльності підприємства. Запропоновані заходи призведуть до покращення фінансового стану, збільшення його прибутковості та покращення рівня його фінансової безпеки.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Управління структурою капіталу суб'єктів господарювання як інструмента підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Після аналізу рівня фінансової безпеки Товариства та ідентифікації загроз виникає необхідність в підвищенні управління нею. В економічній літературі існує безліч способів та методів управління фінансовою безпекою, проте вони здебільшого є здобутками зарубіжних науковців та не завжди можливі для імплементації у практику функціонування суб'єктів господарювання. Тому, вважаємо за необхідне скористатися методами, що запропоновані вітчизняним вченим Бланком І.А., оскільки вони враховують особливості фінансово-господарської діяльності для суб'єктів господарювання України.

До напрямів управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання відносять (рис. 3.1):

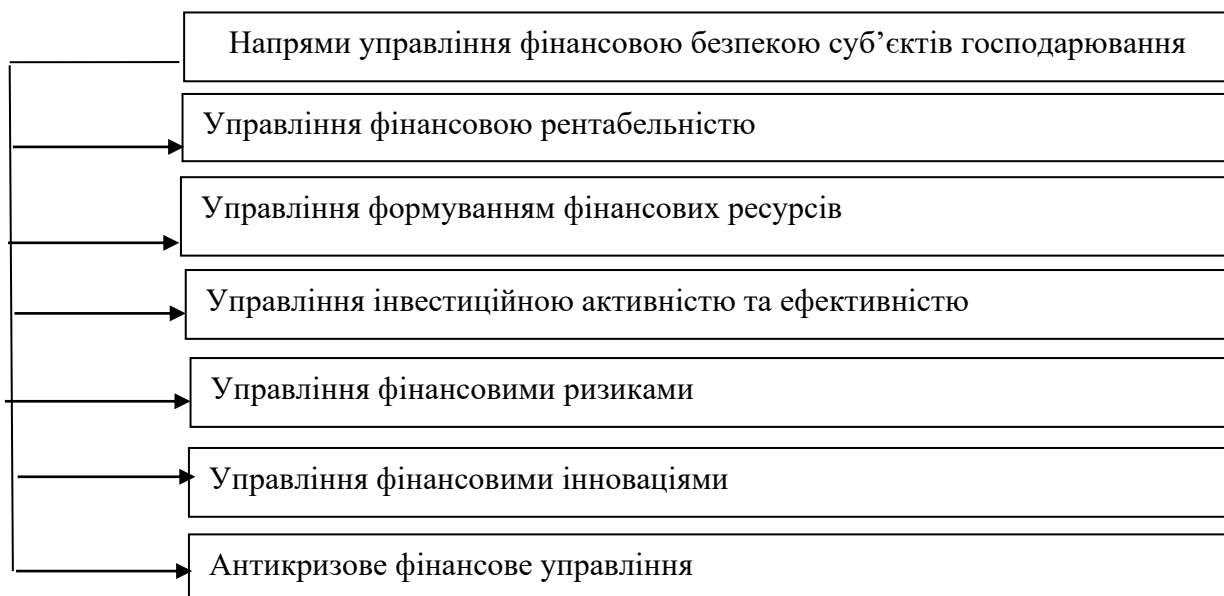

Рис. 3.1. Напрями управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання [4].

Зазначені методи можуть застосовуватися як комплексно так і незалежно один від одного. Вибір напряму управління з метою підвищення рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання залежить поточного його рівня, а також від ідентифікованих загроз фінансовій безпеці досліджуваного підприємства. За результатами проведеного комплексного фінансового аналізу Товариства та аналізу стану його фінансової безпеки можна зробити висновок, що для досліджуваного підприємства характерним є такі внутрішні загрози

- показник фінансового ризику та коефіцієнт маневреності власного капіталу не відповідають встановленим нормативам, що свідчить про можливе накопичення проблем із фінансовою стійкістю Товариства у майбутніх періодах;

- показники рентабельності за досліджуваний період мають негативну тенденцію (в тому числі й показник рентабельності власного капіталу), що говорить про необхідність управління таким напрямом фінансової безпеки Товариства.

Таким чином, одним із напрямів підвищення рівня фінансової безпеки є управління фінансовою стійкістю Товариства, що проведемо з використанням методики оптимізації структури капіталу. Оптимізація структури капіталу являє собою одну із найбільш важливих та складних задач, що вирішуються в процесі управління фінансовою безпекою підприємства. Оптимальна структура капіталу – це таке відношення використання власних та позикових ресурсів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість. Процес оптимізації капіталу нерозривно пов'язаний із врахуванням особливостей використання як власного, так і позикового капіталу.

Таким чином, підприємство, що використовує лише власний капітал, має найбільшу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи свого розвитку (так як не може забезпечити формування необхідного додаткового об'єму активів в періоди сприятливої кон'юнктури

ринку) та не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал. А підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) та можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, однак у більшій мірі генерує фінансовий ризик та загрозу банкрутства (що зростають по мірі зростання питомої ваги позикових ресурсів в загальній сумі використовуваного капіталу) [10].

Аналіз наукової літератури у сфері фінансового менеджменту свідчить, що більшість авторів виокремлює три методи оптимізації структури капіталу (рис. 3.2).

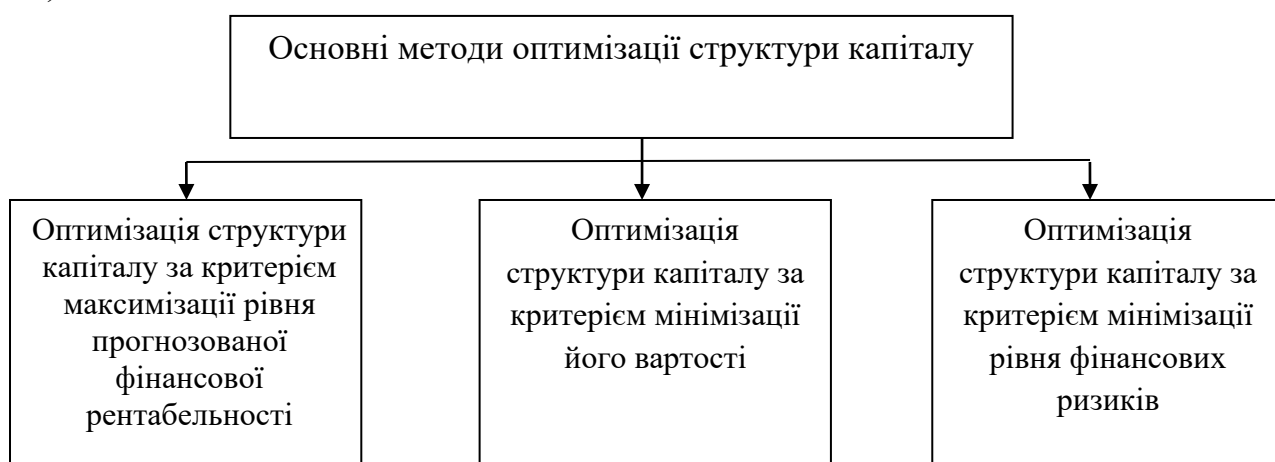

Рис.3.2. Методи оптимізації структури капіталу підприємства [3; 4; 7].

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності при різній структурі ресурсів.

Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового левериджу, який полягає у тому, що підвищення частки залученого капіталу обумовлює зростання рентабельності власного, але позитивний ефект має місце лише у тому випадку, коли різниця між валовим прибутком та середнім розміром відсотка за кредит є позитивною величиною.

Вважаємо за потрібне розрахувати значення чистої рентабельності власного капіталу Товариства, виходячи із існуючого співвідношення власного

і позикового капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Показники, що характеризують існуючу структуру капіталу Товариства у
2024 році

Показник	Існуючий варіант структури капіталу
Власний капітал, тис. грн.	1438548
Можлива сума позикового капіталу, тис. грн.	300 000
Загальний обсяг капіталу, тис. грн.	1680482
Коефіцієнт фінансового важеля	192656
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	3,59
Рівень ставки процента за кредит без урахування премії за ризик, %	15
Премія за ризик, %	2
Ставка відсотка за кредит з врахуванням премії за ризик, %	17
Сума валового прибутку без % за кредит	93872
Сума процентів за кредит, тис. грн.	51000
Сума валового прибутку з врахуванням сплати % за кредит	144872
Ставка податку на прибуток, %	18
Чистий прибуток, тис. грн.	155128
Ефект фінансового левериджу	-0,33

Таким чином, ми бачимо, що при існуючій структурі капіталу Товариства ефект фінансового левериджу становить (-0,33) процентних пункти. Це означає, що використання позикового капіталу в обсязі, заявленому у 2024 році, є неефективним. Вартість обслуговування боргу (17,0%) значно перевищує рентабельність активів (3,59). За існуючої структури капіталу та низької рентабельності активів, використання позикових коштів призводить до зниження рентабельності власного капіталу. Товариству доцільно підвищувати валову рентабельність внаслідок підвищення показників ділової активності. Використовуючи формулу ефекту фінансового левериджу спрогнозуємо, як необхідно змінити валовий прибуток Товариства для того, щоб підвищити ефективність використання фінансових ресурсів. Отже, з формули ефекту фінансового левериджу, диференціал є негативним (3,59 % – 17 % = - 13,41 %). Для одержання позитивного ефекту фінансового левериджу

необхідно, щоб валова рентабельність активів перевищувала ставку відсотка за кредит. Тому, цільовий обсяг валового прибутку має становити $(1712986 \times 0,17 = 291207 \text{ тис. грн.})$. При цьому середньорічний обсяг валового прибутку становить 120841 тис. грн. Тому, з розрахунків випливає, що для того, щоб позиковий капітал приніс ефект досліджуваному суб'єкту господарювання, необхідно, щоб його валовий прибуток зріс у 2,41 рази. У цьому контексті недоцільною є підтримка Товариством надлишкової ліквідності (що показують показники ліквідності Товариства), а основна увага повинна бути зосереджена на погашенні дороговартісних джерел фінансування.

Розглянемо ще один напрям – метод оптимізації структури ресурсів за критерієм мінімізації його вартості. Розрахуємо середньозважену вартість капіталу Товариства виходячи із існуючої структури капіталу з метою порівняння та визначення оптимальної структури (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Визначення середньозваженої вартості капіталу Товариства

Показник	Існуючий варіант структури капіталу	Альтернативний варіант структури капіталу
Варіанти структури капіталу, %		
а) власний капітал	85,60	40,0
б) позиковий(кредит)	14,4	60,0
Варіанти структури капіталу, тис. грн.		
а) власний капітал	1438548	1008289
б) позиковий(кредит)	241934	672193
Рівень ставки процента за кредит з урахуванням премії за ризик, %	17,0	17,0
Ставка податку на прибуток, %	18,0	18,0
Податковий коректор	82,0	82,0
Вартість власного капіталу з урахуванням очікувань інвесторів, %	10,0	10,0
Вартість складових елементів капіталу,%:		
а) власної частини капіталу	8,56	4,00
б) позикової частини	2,008	8,364
Середньозважена вартість капіталу, %	10,568	12,364

Таким чином, ми бачимо, що за результатами розрахунків використання та збільшення обсягів позикового капіталу Товариства є недоцільним, оскільки це призводить до зростання середньозваженої вартості капіталу Товариства, що

не відповідає стратегічним цілям його фінансової діяльності та не забезпечить зростання рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства. Проведені нами розрахунки дозволять Товариству усунути ті загрози, які існують у його функціонуванні в нинішніх умовах.

3.2. Підвищення рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання на основі управління його фінансовою рентабельністю.

Основу управління фінансовою рентабельністю підприємства складає управління формуванням його прибутку від реалізації. Дане управління здійснюється в процесі загального управління операційною діяльністю підприємства. Поряд із цим, ряд резервів росту операційного прибутку підприємства пов'язаний із використанням фінансових механізмів підвищення його суми.

Для того, щоб визначити, які саме механізми краще використовувати з метою збільшення рентабельності діяльності підприємства необхідно з'ясувати, які саме фактори впливають на зміну рентабельності реалізованої продукції.

Використаємо факторний аналіз рентабельності з метою виявлення факторів впливу на неї. Визначимо вплив на зміну рентабельності таких чинників, як зміна обсягу реалізації та собівартості реалізованої продукції, а також її структури та асортименту. Для розрахунку впливу факторів візьмемо дані першого (базового) й (звітного) років аналізованого періоду (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку Товариства, тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення	
	2022	2023	2024	2024/2023	2023/2022
Чистий дохід від реалізації	1657960	971669	1396649	424980	-686291
Собівартість реалізованої продукції	1242147	823839	1302777	478938	-418308
Валовий прибуток	415813	93872	147810	53938	-321941

Загальна зміна валового прибутку розраховується за формулою:

$$\Delta ВП = \Delta ВП_{OP} + \Delta ВП_{стр} + \Delta ВП_{PB} \quad (3.1)$$

Вплив на валовий прибуток зміни обсягу реалізації розраховується за наступною формулою:

$$\Delta ВП_{OP} = \Delta ВП_0 \cdot \left(\frac{C_1}{C_0} - 1 \right) \quad (3.2)$$

Вплив фактора зміни структури й асортименту реалізованої продукції розрахуємо за формулою:

$$\Delta ВП_{стр} = \Delta ВП_0 \cdot \left(\frac{\mathcal{ЧД}_1}{\mathcal{ЧД}_0} - \frac{C_1}{C_0} \right) \quad (3.3)$$

Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції розраховується за наступною формулою:

$$\Delta ВП_{PB} = \mathcal{ЧД}_1 \cdot \left(\frac{\mathcal{ЧД}_0}{C_0} - \frac{\mathcal{ЧД}_1}{C_1} \right) \quad (3.4)$$

Де $C_{0,1}$ – собівартість реалізованої продукції відповідно базового та звітного періодів; $\mathcal{ЧД}_{0,1}$ – чистий дохід від реалізації відповідно базового та звітного періодів; $ВП_{0,1}$ – валовий прибуток відповідно базового та звітного періодів.

Результати проведеного факторного аналізу наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку Товариства

Фактор	Рік	
	2024	2023
Вплив зміни обсягу реалізації	31356	-21352
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-7766	24846
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції	149979	150913
Загальна зміна валового прибутку	173569	154407

За результатами розрахунків, наведених у таблиці 3.4, можна зробити висновок, що такі фактори як зміна структури й асортименту продукції у 2024 році та зміна обсягу реалізації у 2023 році негативно вплинули на обсяг

валового прибутку у сторону зменшення. І лише за рахунок впливу зміни рівня витрат на грн. реалізованої продукції валовий прибуток зростає.

Одержання бажаного розміру прибутку залежить від трьох складових – витрат на виробництво і реалізацію продукції, планової ціни одиниці продукції, і обсягу реалізації. Взаємозв'язок складових визначається в процесі операційного аналізу, який також називають аналізом «Витрати – Обсяг – Прибуток», тим самим розкриваючи його сутність – дослідження залежності між витратами, обсягом реалізації, ціною і прибутком підприємства, а також пошук можливостей максимізації прибутку шляхом вибору найвигіднішого поєднання змінних та постійних витрат. Операційний аналіз передбачає розрахунок впливу операційного важеля. Дія операційного важеля проявляється в тому, що будь-яка зміна виручки від реалізації завжди призводить до більшої або меншої зміни величини прибутку [39].

Сама ідея операційного важеля ґрунтується на поділі затрат на постійні і змінні. Даний аналіз дає відповідь на запитання: скільки одиниць товарів і послуг має продати підприємство щоб покрити свої постійні затрати. Ціна при цьому має компенсувати всі змінні затрати і врахувати маржинальний дохід для покриття постійних затрат і прибутку. Після продажу певної кількості товару, необхідної для покриття постійних затрат, маржинальний дохід від кожної додатково проданої одиниці товару піде на формування прибутку.

Операційний важіль показує, у скільки разів може змінитися значення прибутку при збільшенні (зменшенні) обсягу продажів. Цей ефект зумовлений різним ступенем впливу динаміки постійних та змінних затрат на формування фінансових результатів діяльності підприємства при зміні обсягу виробництва. Отже, операційний важіль залежить від співвідношення постійних і змінних затрат. І чим більший буде рівень постійних затрат, тим більшою буде сила впливу операційного важеля. Вказуючи на темпи падіння прибутку з кожним процентом зниження виторгу, сила операційного важеля свідчить про рівень підприємницького ризику даного підприємства [70].

Виділяють три основні складові операційного важеля, на які може

впливати менеджмент підприємства: постійні затрати; змінні затрати; ціна одиниці товару. Розглянемо як зміна кожного з цих складових впливає на величину прибутку від реалізації.

Ефект зниження постійних затрат. Якщо вдається знизити постійні затрати підприємства, скорочуючи накладні затрати або інтенсивніше експлуатуючи обладнання, знижується обсяг виробництва, при якому досягається рівень беззбитковості. Як наслідок скоріше спрацьовує ефект прискореної зміни величини прибутку.

Отже, зниження постійних затрат – прямий і ефективний шлях, який дає змогу зменшити мінімальний беззбитковий обсяг виробництва і підвищити прибутковість підприємства.

Ефект зниження змінних затрат. Зменшення величини змінних затрат на виготовлення одиниці виробу приводить до збільшення величини маржинального доходу, що одночасно впливає як на прибуток, так і на зсув точки беззбитковості. Одночасно зменшуються збитки підприємства.

Отже ефект зниження змінних затрат проявляється у збільшенні величини прибутку та зниженні мінімального рівня беззбитковості на підприємстві.

Ефект зміни цін. Зміна ціни виробів впливає на обсяг реалізації продукції підприємством. Однак прямої залежності між цими процесами немає. Взаємозв'язок між змінами ціни й обсягом реалізованої продукції визначає цінова еластичність попиту. Збільшення ціни виробу може вплинути на обсяг реалізованої продукції, і сукупний прибуток підприємства може зменшитись. І навпаки зменшення ціни може різко збільшити обсяг реалізації і сукупну величину отриманого прибутку [70].

Так як дія операційного важеля залежить від співвідношення постійних та змінних затрат, то його можна використовувати для управління структурою затрат підприємства і вибору оптимального співвідношення між постійними та змінними затратами, з метою максимізації прибутку від реалізації продукції.

На основі даних фінансової звітності Товариства проведемо операційний аналіз. Поділ витрат на постійні та змінні відображений у Додатку В.

Для більшої наочності структури витрат Товариства наведемо їх в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Структура операційних витрат Товариства у 2022 – 2024 роках

Показник	Рік			Відхилення, 2024/2023	
	2022	2023	2024	+ / -	%
Змінні витрати	88,4	85,0	86,5	+1,5	+1,76
Постійні витрати	11,6	15,0	13,5	-1,5	-10,0

На основі даних таблиці 3.5 можна зробити висновок, що у структурі операційних витрат досліджуваного підприємства у 2022 – 2024 роках значно переважають змінні витрати, що призводить до незначного ефекту операційного важеля. На основі даних Додатку В та табл. 3.5 розрахуємо ряд показників для подальшого проведення операційного аналізу. Основні елементи операційного аналізу, їх розрахунки та значення наведені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Елементи операційного аналізу Товариства у 2022 – 2024 роках

Показник	Порядок розрахунку	Рік		
		2022	2023	2024
Валова маржа, тис. грн.	Виручка від реалізації – змінні витрати	575166	114230	282922
Коефіцієнт валової маржі	Валова маржа / виручка від реалізації	0,03	0,12	0,20
Точка беззбитковості, тис. грн.	Сума постійних витрат/ Коефіцієнт валової маржі	4747667	1261558	867855
Запас фінансової міцності, тис. грн.	Виручка від реалізації– точка беззбитковості	-3089707	-289889	529061
Коефіцієнт запасу фінансової міцності	Запас фінансової міцності / виручка від реалізації	-1,86	-0,30	0,38
Прибуток, тис. грн.	Запас фінансової міцності * Коефіцієнт валової маржі	-0,060	-0,036	0,076
Сила впливу операційного важеля	Валова маржа / Прибуток	4,9	0,98	3,79

Виходячи із розрахованих аналітичних даних, можна зробити ряд

висновків про фінансово – господарську діяльність Товариства. Так, зростання коефіцієнта валової маржі у динаміці є позитивним сигналом, що може бути спричинений як зміною асортименту продукції, так і зміною собівартості продукції. Для Товариства така ситуація є характерною, адже після оновлення виробничої лінії обсяги незворотніх відходів сировини та матеріалів знизилися в середньому на 25 %. Позитивним фактором є також зниження точки беззбитковості, зокрема найнижчого значення цей показник досягнув у 2024 році. Така ситуація спричинена зростанням коефіцієнта валової маржі Товариства. Водночас запас фінансової міцності є негативним, що зумовлено перевищенням рівня точки беззбитковості над виручкою від реалізації продукції. Це означає, що Товариство працювало в зоні операційного ризику.

У 2024 році Товариству вдалося подолати такі операційні ризики завдяки підвищенню коефіцієнта валової маржі та зниженню точки беззбитковості. Високий коефіцієнт операційного важелю у 2024 році до 3,79 % свідчить про те, що Товариство є чутливим до будь-яких коливань продажів.

Важливим фактором впливу на рівень операційного ризику та прибутку є співвідношення між постійними та змінними витратами на підприємстві. У підприємств з більшою питомою вагою постійних витрат операційний ризик є вищим, оскільки при несприятливій ринковій кон'юктурі такі підприємства несуть більші збитки. Іншими словами, при однакових темпах приросту обсягу реалізації продукції підприємство, що має меншу питому вагу постійних витрат, при інших рівних умовах, завжди буде у більшій мірі збільшувати суму свого операційного прибутку у порівнянні із підприємством з меншим значенням даного показника.

До основних резервів економії змінних витрат можна віднести: зниження чисельності працівників основного та допоміжного виробництв за рахунок забезпечення зростання ефективності їх праці; скорочення розміру запасів сировини, матеріалів, готової продукції у період несприятливої ринкової кон'юктури; забезпечення вигідних для підприємства умов поставки сировини та матеріалів та інше.

Отже, проведене дослідження показує, що ключовими загрозами фінансовій безпеці Товариства є низький рівень ділової активності та неефективне використання капіталу. Основними напрямками подолання таких загроз є: зростання чистого доходу, оптимізація надлишкової ліквідності, зниження тривалості операційного циклу, підвищення валової рентабельності продажу.

ВИСНОВКИ

1. Критичний аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до розуміння поняття «фінансова безпека суб'єктів господарювання». Спираючись на ключові характеристики фінансової безпеки та на основі критичного аналізу наукової літератури вважаємо, що фінансова безпека суб'єкта господарювання є інтегральним та динамічним станом, що досягається шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, мінімізації ризиків задля збереження вартості бізнесу та безперервності його фінансово-господарської діяльності та досягнення своїх стратегічних цілей. У роботі обґрунтовано, що фінансову безпеку суб'єктів господарювання можна структурувати за такими елементами: грошова, кредитна, інвестиційна, податкова, валютно-розрахункова та ресурсна.

2. Встановлено, що проведення аналізу стану фінансової безпеки суб'єктів господарювання є важливою складовою механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Результати оцінювання дозволять фінансовим менеджерам прийняти своєчасне та адекватне управлінське рішення щодо нівелювання загроз фінансовій безпеці підприємства та зниження негативного їх впливу на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Подальша наукова розвідка може бути спрямована на формування системи релевантних чинників та індикаторів оцінювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання з урахуванням особливостей їх діяльності.

3. На наш погляд, механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання складається з відповідних блоків, що охоплює усі сфери фінансово-господарської діяльності підприємств. Ми також вважаємо, що механізм управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання є інтегрованою системою принципів, методів, інструментів, процедур та суб'єктів управління, що забезпечує безперервний моніторинг, діагностику та

прогнозування фінансових загроз та створює умови для стабільного функціонування суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі. На наш погляд, виокремлення тих чи інших структурних елементів у складі механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання залежить від таких факторів, як: вид економічної діяльності суб'єкта господарювання; форма власності та організаційно-правова форма ведення бізнесу; становище підприємства на ринку товарів, праці та капіталу; масштаби фінансово-господарської діяльності підприємства; стиль менеджменту тощо.

4. Досліджуване підприємство є інноваційним сучасним Товариством з виготовлення продукції у деревопереробній галузі. Основною продукцією є палети та дерев'яні покриття для підлоги, що реалізуються як на внутрішньому ринку в Україні, так і мають експортний потенціал у країнах Європейського Союзу. Загалом фінансово-господарська діяльність Товариства є результативною протягом досліджуваного періоду, що підтверджується зростанням обсягів чистого доходу, чистого прибутку, власного капіталу Товариства (зокрема, зростання відбулося за рахунок збільшення обсягів нерозподіленого прибутку у всіх періодах дослідження), а також зниженням обсягів та частки позикового капіталу Товариства, що, в свою чергу свідчить про зниження рівня фінансового ризику на підприємстві та підвищення його фінансової незалежності. Більш глибокий аналіз фінансового стану Товариства та встановлення рівня його фінансової безпеки знайде своє відображення у наступних підрозділах нашого дослідження.

5. З аналізу показників ліквідності Товариства спостерігається тенденція до їх зростання впродовж досліджуваного періоду. Усі показники відповідають нормативним значенням. Аналіз ліквідності Товариства свідчить про наступне. У 2022 році ліквідність балансу Товариства характеризувалася як абсолютна, що свідчить про високу здатність Товариства своєчасно розрахуватися за усіма видами зобов'язань. Грошових коштів достатньо для покриття найнагальніших боргів. У 2023 році ліквідність балансу Товариства характеризувалася як відносна. Швидкоореалізованих активів (A2) недостатньо для покриття

короткострокових зобов'язань (П2). Така ситуація може бути тимчасовою, проте загалом досліджуване Товариство є фінансово стійким. У 2024 році Товариство відновило стан абсолютної ліквідності. Це означає, що воно може покрити короткострокові зобов'язання лише за рахунок власних коштів і дебіторської заборгованості.

6. На основі отриманих значень інтегрального показника стану фінансової безпеки Товариства можна зробити висновки, що рівень його фінансової безпеки характеризувався в усіх періодах дослідження характеризувався як припустимий (пороговий). Це означає, що підприємство має окремі внутрішні загрози функціонування, проте їх вплив не є критичним, а платоспроможність Товариства зберігається на високому рівні. Товариство характеризується достатньо високим рівнем фінансової безпеки, проте підприємству необхідно приділяти більше уваги показникам оцінки управління, що було доведено при розрахунку показників фінансової стійкості, платоспроможності та визначення типу фінансової стійкості Товариства. Значну загрозу несе значення коефіцієнту зносу. Окремим негативним чинником функціонування підприємства може стати зниження показників ділової активності Товариства. Водночас домінантами фінансової безпеки Товариства є високий рівень платоспроможності та фінансової незалежності, його здатність покривати усі зобов'язання.

7. Обчислено, що при існуючій структурі капіталу Товариства ефект фінансового левериджу становить $(-0,33)$ процентних пункти. Це означає, що використання позикового капіталу в обсязі, заявленому у 2024 році, є неефективним. Вартість обслуговування боргу $(17,0\%)$ значно перевищує рентабельність активів $(3,59)$. За існуючої структури капіталу та низької рентабельності активів, використання позикових коштів призводить до зниження рентабельності власного капіталу. Товариству доцільно підвищувати валову рентабельність внаслідок підвищення показників ділової активності. Для одержання позитивного ефекту фінансового левериджу необхідно, щоб валова рентабельність активів перевищувала ставку відсотка за кредит. У

цьому контексті недоцільною є підтримка Товариством надлишкової ліквідності (що показують показники ліквідності Товариства), а основна увага повинна бути зосереджена на погашенні дороговартісних джерел фінансування.

8. На основі проведених розрахунків доведено, що до основних резервів економії змінних витрат можна віднести: зниження чисельності працівників основного та допоміжного виробництв за рахунок забезпечення зростання ефективності їх праці; скорочення розміру запасів сировини, матеріалів, готової продукції у період несприятливої ринкової кон'юнктури; забезпечення вигідних для підприємства умов поставки сировини та матеріалів та інше. Отже, проведене дослідження показує, що ключовими загрозами фінансовій безпеці Товариства є низький рівень ділової активності та неефективне використання капіталу. Основними напрямками подолання таких загроз є: зростання чистого доходу, оптимізація надлишкової ліквідності, зниження тривалості операційного циклу, підвищення валової рентабельності продажу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни] 3-тє вид., виправ. і доповн. К.: Знання-Прес, 2009. 300 с.
2. Фінансовий словник для студентів фінансового факультету всіх форм навчання: [Електронне видання] / уклад. Л. Ф. Кондусова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 39 с.
3. Романенко Т. В. Шляхи удосконалення формування та використання фінансових ресурсів підприємств. *Наукові праці*. Полтава, 2013. С. 248-252.
4. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс. Київ: Ніка-Центр, 2014. 656 с.
5. Рожко, О., & Нестеров, Є. (2024). ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-79>
6. Матвійчук В. і Матушевський О. 2024. Формування фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління*. (Лют 2024), 118-131. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.4.13>
7. Партин, Г., & Загородній, А. (2025). ШЛЯХИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ ТА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД. *Економіка та суспільство*, (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-51>
8. Петленко Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 298 с
9. Васильєв, А., & Галенко, В. (2022). ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*, (45). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-63>

10. Ткаченко І.П. Управління фінансовими ресурсами підприємств: аналіз джерел їх формування та підвищення ефективності використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. №7. с.55-59.

11. Соколов, А. (2024). ОЦІНКА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ. *Економіка та суспільство*, (70). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-131>

12. Varnalii, Z., & Bondarenko, S. (2023). Financial security of Ukrainian enterprises during the war and post-war period. *University Economic Bulletin*, 18(1), 106-113. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113>

13. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. В. Кнейслер, І. С. Гуцал, О. Р. Квасовський, Н. Я. Спасів. Тернопіль: Вектор, 2016. 388 с.

14. *Arnold G. Corporate Financial Management*. P. 570.

15. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 398 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19977/1/Verstka%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%89%D1%83%D0%BA%201.pdf> (дата звернення 20.10.2024)

16. Стащук О. (2022). ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ. *Матеріали конференцій МЦНД*, (26.08.2022; Чернівці, Україна), 54–55. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/204> (дата звернення 20.10.2024)

17. Стащук О. В., Шикун В. В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ СЕКТОРА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА. (2024). *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 1(37), 105-110. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-105-110> (дата звернення 10.10.2024)

18. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

19. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства. К.: Либідь, 2010. 384 с.
20. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Фінансове право*. 2020. № 3. С. 218–223.
21. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2014. 759 с.
22. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в умовах війни та повоєнного відновлення (науково-експертна та соціологічна оцінка): монографія. За ред. Варналія З.С та Катамадзе Г.Ш. К.: КМ-Букс, 2023. 240 с.
23. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 535 с.
24. Чеберяко О.В., Кривовяз М.А. Структурні елементи системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/17.pdf
25. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/91.pdf> (дата звернення 02.08.2024)
26. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 320 с.
27. Варналій З. С. Економічна безпекологія в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 21 грудня 2020 р. - 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП, 2021. С. 34-39
28. Мавлєва, Д., & Лиса, О. (2023). УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52> (дата перегляду: 26.09.2024)
29. Коць Д. В. Характеристика сутності фінансової безпеки підприємств в умовах змін. *Інфраструктура ринку* Випуск 71. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-27>

30. Новіченко, Л., & Свирида, О. Фінансова безпека підприємства як основа фінансової безпеки держави. Цифрова економіка та економічна безпека, (4 (04), (2023). С. 27-31. <https://doi.org/10.32782/dees.4-5>
31. Меренкова Л. О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 80–83.
32. Фінанси підприємств: підручник [7-ме вид.] / під ред. А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2008. 552с.
33. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/10.pdf _ (дата перегляду: 04.11.2024)
34. Мішеніна Н. В. Механізм формування оптимальної структури фінансового капіталу в системі забезпечення стійкого розвитку підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2010. № 1. С. 7–14.
35. Близнюк О.П., Горпинченко А.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія «Економічні науки»*. Т. XV. 2012. С. 52 - 58.
36. Лобода О.А. Джерела фінансового забезпечення підприємства та їх роль у розвитку економіки регіону. *Вісник Дніпропетровського університету «Економіка»*. 2012. №6. С. 102-104.
37. Ліснічук О. А., Нестерчук Т. А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/63.pdf (дата перегляду: 02.10.2024)
38. Краснокутська Н. С., Коптєва Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *БізнесІнформ*. 2019. № 7. С. 14–19.
39. Фінансово-господарський аналіз підприємства. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/314-period-okupnosti-vlasnogo-kapitalu> (дата перегляду: 17.11.2024)
40. Дубинська О. С. Визначення рівня фінансово-економічної безпеки на підставі аналізу фінансової звітності підприємства. *Таврійський науковий вісник*.

Серія: Економіка. 2021. Випуск 5. С. 112–122.

41. Куліченко Ю. Л. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація. *Молодіжний вісник УАБС НБУ, Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. URL: <http://bulletin.uabs.edu.ua/..B726B86443B5FFB6C3> (дата перегляду: 07.10.2024)

42. Єріс Л. М. Оптимізація джерел фінансування діяльності підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми : ЛТД, УАБС, 2007. С. 151–154.

43. Варналій З. С., Мехед А. М. Забезпечення функціонування системи фінансової безпеки підприємства та методи оцінки її ефективності. SCIENTIFIC COLLECTION "INTERCONF" (Manchester, Great Britain). № 1 (31). 2020. С. 38–45. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4862>.

44. Варналій З. С., Мехед А. М. Забезпечення функціонування системи фінансової безпеки підприємства та методи оцінки її ефективності. Scientific Collection "InterConf", (31): with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference "Science and Practice: Implementation to Modern Society". October, 2020. Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2020. № 1 (31). P. 38–45.

45. Fakiha, B. (2021). Business organization security strategies to cyber security threats. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 11(1), 101-104. <https://doi.org/10.18280/ijssse.110111> DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.110111>

46. Haber, J., Bukhtiarova, A., Chorna, S., & Lastremska, O. (2018). Forecasting the level of financial security of the country on the example of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations* 15(3), 304-317. [https://doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.25](https://doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.25) DOI: [https://doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.25](https://doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.25)

47. Ramskyi, A., & Solonko, A. (2018). Mechanism of formation of financial security of an enterprise. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation European Association of Economists*, 1, 14-20. <https://doi.org/10.32750/2018-0102> DOI: <https://doi.org/10.32750/2018-0102>

48. Леван Д. М. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки суб'єктів

господарювання: переваги й недоліки застосування. Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи : збірн. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. (м. Луцьк, 12 черв. 2025 р.). / упорядн.: проф. О. В. Стащук, доц. О. В. Борисюк, доц. Н. В. Ткачук. – Луцьк: Вежа-Друк, 2025. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28415> (дата звернення 15.02.2025)

49. Бланк І. О. *Фінансовий менеджмент: навчальний посібник*. Київ: Юнайтед Компані, 2018. 426 с.

50. Пасінович І. І., Гутак В. М. Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. Економіка та суспільство. 2023. № 58. С. 1–10.

51. Пігуль Н. Г., Хомутенко А. В. Теоретичні основи фінансової безпеки підприємства та механізм управління нею. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», 2019 № 2. С. 80 – 87. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/10-80-87.pdf> (дата звернення 15.02.2025)

52. Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. Управління фінансовою безпекою підприємств. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2008. № 1(1). С. 86–97. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eupmg_2008_1_10.pdf (дата звернення 15.02.2025)

53. Ліпкан В. А. Національна безпека і національні інтереси України. Київ : КНТ, 2006. 68 с.

54. Шликов В. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємства. Харків : Просвіт, 2019. 315 с.

55. Васильчак С. В. Управління фінансовою безпекою підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.18. С. 151-153.

56. Пластун О. Л. Фінансова безпека господарських суб'єктів як ефективний засіб попередження банкрутства. URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/318b865d-3fbe-4583-b0a1-37f9213f8cac/content> (дата звернення 15.02.2025)